

Original Research

Lived Experiences of Spouses' Childrens about Child Spouses and its Issues

Zahra Mortezaazadeh¹
Masome Azmodeh²
Touraj Hashemi³
Shole Livarjani⁴

Abstract

One of the fundamental challenges facing our society is the phenomenon of child marriage. Despite legal and psychological opposition, the increasing prevalence of child marriage necessitates study and investigation. The purpose of the current research is to elucidate and explore the lived experiences of children who are spouses in child marriages, along with its issues and challenges. This study employed a qualitative approach using an interpretive phenomenological method. Participants in this study were 15 children who were married off in Shabestar city, selected through purposive sampling. Data were collected through in-depth semi-structured interviews. The transcribed interviews were analyzed using a hermeneutic approach, applying the analysis method proposed by Diekelmann, Allen, and Tanner (1989). Interviews continued until no new meanings emerged and researchers were satisfied with the depth of understanding. From the analysis of the child spouses' experiences, 894 codes were identified, yielding 5 main themes: "Factors contributing to child marriage," "Hopes and aspirations of children in child marriages," "Perceived harms," "Advantages of child marriage," and "Strategies to empower children in child marriages," along with 20 sub-

1. Ph.D Student, Department of Psychology, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Zahramortezaazadeh2@gmail.com

2. Assistant Professor in Psychology, Department of Psychology, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Mas_azmod@yahoo.com. (**Corresponding Author**)

3. Professor in Psychology, Department of Education, University of Tabriz, Tabriz, Iran. tourajhashemi@yahoo.com

4. Assistant Professor in Psychology, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. Livarjani.sh@gmail.com

themes. Strategies to mitigate the challenges of child marriage include empowering children in emotional regulation, strengthening emotional bonds between spouses, successfully managing interactions, and enhancing the psychological knowledge, attitudes, and interpersonal skills of child spouses.

Keywords

Lived Experiences, Child Spouses, Phenomenological Study

Introduction

According to the United Nations definition, child marriage is a union that occurs before the age of 18, which has detrimental effects on individuals and brings numerous negative consequences for families and society, often unresolved (Kazemipour, 2013). Examining the various issues and aspects of this phenomenon reveals that despite some positive characteristics, it also has adverse consequences. According to the majority of legal experts, early marriage violates human rights (Bunting, 2005). Some view child marriage as a socio-cultural phenomenon impacting girls' lives in certain regions, leading to numerous personal and social problems and harm. The findings of several studies indicate that child marriage is directly related to the quality of marital life and marital satisfaction. According to recent surveys on registered marriages of girls aged 10 to 14 in different regions of Iran from 1990 to 1995, East Azerbaijan had the second highest rate of child marriages.

Methodology

The current research is a qualitative and interpretative phenomenological study aimed at exploring the lived experiences of child spouses in Shabestar city. The statistical population consisted of child spouses in Shabestar city, and 15 child spouses willing to participate in the research shared their experiences. The sampling method was purposive, aiming for diversity, including children of recently married spouses as well as those married several years ago, and those of childless spouses to those with several children, among others. Data were collected through in-depth, individual, and semi-structured interviews, continuing until data saturation was achieved. Following transcription, the interview data were analyzed using a hermeneutic approach, following the method of Dickelman, Tanner, and Allen (1989). Data validity was ensured through ongoing review and discussion with study participants.

Findings

From the analysis of the experiences of 894 coded spouses' children, 5 main themes were identified. These include "Factors affecting spouses' children," which encompass sub-themes such as parental authoritarianism and violence, poverty, customary beliefs and norms, and religious prejudices. "Hopes and aspirations of spouses' children" include sub-themes like entertainment during bachelorhood, overcoming past losses and deprivations, and education. "Perceived harms" include sub-themes such as physical, familial, and social harms, emotional and psychological harm, and personal harm. "Advantages of marital children" include sub-themes like bridging the generation gap, early future planning, and low expectations. Lastly, "Strategies for empowering spouses' children" include sub-topics such as economic strategies, social skills training, psychological skills, sexual and counseling knowledge training, and religious strategies.

Result

Many factors contribute to the prevalence of child spouses, and child wives often discuss their hopes and dreams within the context of child marriage. Although there are some advantages to child spouses, generally, the perceived harms of child spouses are significant and adversely affect the quality of life for the children involved. Empowering children of spouses is a key strategy to help them overcome their challenges. Empowerment of spouses' children involves addressing factors that diminish their quality of life by acquiring information, knowledge, insights, and necessary skills (Batari et al., 2022). Assessing the needs of children of spouses is essential in this empowerment process (Imanzadeh and Alipour, 2015).

Given that child spouses are a fundamental issue in our society, particularly in certain regions of the country, creating a cultural discourse on appropriate and timely marriage and using public media to communicate with government bodies and organizations such as schools, health centers, and the public and communication media, as well as non-governmental organizations, regarding the capabilities of children and spouses and teaching life skills, emotional regulation, communication skills, and other necessary skills before and after marriage can play a significant role in reducing the negative consequences of child marriage. It is possible to address the challenges faced by child spouses by implementing strategies such as empowering them in emotional regulation, strengthening emotional relationships, achieving success in controlling and managing interactions, and enhancing the knowledge, attitudes, and skills of spouses' children in psychological and interpersonal realms.

References

- Abera, M., Nega, A., Tefera, Y. & Gelagay, A. A. (2020). Early marriage and women's empowerment: The case of child-brides in Amhara National Regional State, Ethiopia. *BMC International Health and Human Rights*, 20(1), 1-16.
- Adhikari R. K. (2001). *Early Marriage and Childbearing: Risks and Consequences*. Kathmandu, Nepal.
- Ahmadi, K. (2016). Resonance of silence, a comprehensive research on early marriage of children in Iran. Shirazeh Publication. (In Persian)
- Amrollahinia, M., Habibitabar, J. & Hedayatnia Ganji, F. (2020). Origins of moral damage caused by child marriage in Imami Jurisprudence and Iranian Law. *Jurisprudential-Legal Studies of Woman and Family*, 3(5), 7-27. (In Persian)
- Arimitsu, K. & Hofmann, S. G. (2015). Cognitions as mediators in the relationship between self-compassion and affect. *Personality and Individual Differences*, 74, 41-48.
- Bhattarai, P. C., Paudel, D. R., Poudel, T., Gautam, S., Paudel, P. K., Shrestha, M., ... & Ghimire, D. R. (2022). Prevalence of early marriage and its underlying causes in Nepal: A mixed methods study. *Social Sciences*, 11(4), 177.
- Brides, G. N. (2014). A theory of change on child marriage. *Cited June*, 17, 2021.
- Bunting, A. (2005). Stages of development: marriage of girls and teens as an international human rights issue. *Social & Legal Studies*, 14(1), 17-38.
- Chappell, N. L., Dujela, C. & Smith, A. (2014). Spouse and adult child differences in caregiving burden. *Canadian Journal on Aging/La Revue Canadienne du Vieillissement*, 33(4), 462-472.
- Chen, Y. & Hu, D. (2021). Gender norms and marriage satisfaction: Evidence from China. *China Economic Review*, 68, 101627.
- Cherlin, A. (2009). *Marriage, Divorce, Remarriage*. Harvard University Press.
- Clark, S. (2004). Early marriage and HIV risks in sub-Saharan Africa. *Studies in Family Planning*, 35(3), 149-160.
- Dowling, M. (2007). From Husserl to van Manen. A review of different phenomenological approaches. *International Journal of Nursing Studies*, 44(1), 131-142.

- Eftekharzade, Z. (2015). Lived experiences of female victims of child marriage. *Journal of Social Work Research*, 2(3), 108-156. (In Persian)
- Farahmand, M., Danafar, F. & Poorebrahimabadi, M. (2021). Analysis of the marital experiences of the spouse's child: Emotional-intellectual and powerless fusion. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 9(17), 115-145. (In Persian)
- Finlay, L. (2012). Debating phenomenological methods. In *Hermeneutic phenomenology in education* (pp. 17-37). SensePublishers.
- Freedman, R. & Takeshita, J. Y. (2015). *Family planning in Taiwan: An experiment in social change*. Princeton University Press.
- Gage, A. J. (2009). Coverage and effects of child marriage prevention activities in Amhara region Ethiopia. Findings from a 2007 study.
- Ghasemi, G. & Dadjo, F. (2018). Pathology of the phenomenon of child marriage in Iran. The 7th Scientific Research Conference of Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran. (In Persian)
- Horii, H. (2021). *Child Marriage, Rights and Choice: Rethinking Agency in International Human Rights*. Routledge.
- Imanzadeh, A. & Alipour, S. (2016). Lived experiences of married women in the early marriage problems. *Woman and Culture*, 8(30), 31-46. (In Persian)
- Iranian Students News Agency/ISNA. (2021). 10.5% Increase in "marriage" of girls aged 10 to 14/recording of 725 "divorces" for girls of this age group, Friday/29 August, news code: 1400052819706. (In Persian)
- Javadian, S., Shomali Ahmadabadi, E., Torkashvand moradabadi, M. & Abedi, M. (2019). The context and consequences of early marriage of 13-16 years old girls in Ardakan. *Journal of Iranian Social Studies*, 13(4), 31-54. (In Persian)
- Kazempour, S. (1383). The evolution of women's marriage age in Iran and demographic factors affecting it. *Women's Research*, 2, 103-124. (In Persian)
- Lamanna, M. A. & Riedmann, A. (2005). *Marriages & Families: Making Choices in a Diverse Society: Making Choices and Facing Change*. Cengage Learning.
- Laverty, S. M. (2003). Hermeneutic phenomenology and phenomenology: A comparison of historical and methodological considerations. *International Journal of Qualitative Methods*, 2(3), 21-35.
- Mehr News Agency. (1400). Identification of 58 cases of child marriage in Shabestar city, March 3, 1400, news code: 3546052557681. (In Persian)

- Moshki, M., Shahghasemi, Z., Delshad, N. A. & Moslem, A. (2011). The survey of condition and related factors to divorce from divorced couples' viewpoint of Gonabad City in 1387-88. *Internal Medicine Today*, 17(1), 35-44. (In Persian)
- Myrskylä, M. & Margolis, R. (2014). Happiness: Before and after the kids. *Demography*, 51(5), 1843-1866.
- News Agency of the Islamic Republic of Iran/IRNA. (2017). Sociological analysis of child marriage, 29 Bahman, news code: 83213546. (In Persian)
- Nour, N. M. (2006). Health consequences of child marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 12(11), 1644-1649.
- Park, G. J. & Kang, S. G. (2019). The effect of Double-income couples' marriage satisfaction. *Journal of the Korea Convergence Society*, 10(4), 247-255.
- Paul, P. (2019). Effects of education and poverty on the prevalence of girl child marriage in India: A district-level analysis. *Children and Youth Services Review*, 100, 16-21.
- Rahayu, W. D. & Wahyuni, H. (2020). The influence of early marriage on monetary poverty in Indonesia. *Journal of Indonesian Economy & Business*, 35(1), 30-43.
- Raure, A. & Volling, B. (2013). More than One Way to be Happy: A Typology of Marital Happiness. *Family Process*, 52(3), 519-534.
- Roby, J. L., Lambert, M. & Lambert, J. M. (2009). Barriers to girls education in Mozambique at household and community levels: an exploratory study. *International Journal of Social Welfare*, 18, 342-353.
- Safavi, H. S. & Minaei, M. (2015). Lived experiences of teenage girls as wives: Case study of girls' early marriage in Aran va Bidgol. *Women Studies*, 6(0), 87-106. (In Persian)
- Sagita, R. (2020). *The Effect of Peer Group and Religiosity on Early Marriage Motivation*. In 5th ASEAN Conference on Psychology, Counselling, and Humanities (ACPCH 2019) (pp. 192-194). Atlantis Press.
- Saleh, A. M., Othman, S. M., Ismail, K. H. (2022). Exploring Iraqi people's perception about early marriage: A qualitative study. *BMC Women's Health*, 22(1), 393.
- Sanford, K. (2005). Attributions and anger in early marriage: wives are event-dependent and husbands are schematic. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 180.
- Sediq Orei, G. (2010). Social issues of youth. Mashhad: Academic Jihad Publications. (In Persian)

- Sezgin, A. U. & Punamäki, R. L. (2020). Impacts of early marriage and adolescent pregnancy on mental and somatic health: The role of partner violence. *Archives of Women's Mental Health*, 23(2), 155-166.
- Shawky, S. & Milaat, W. (2001). Cumulative impact of early maternal maritalage during the childbearing period. *Pediatric and Perinatal Epidemiology*, 15(1), 27-33.
- Strong, B. & Cohen, T. F. (2013). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society*. Cengage Learning.
- Talukder, A., Hasan, M., Razu, S. & Hossain, Z. (2022). Early marriage in Bangladesh: A cross-sectional study exploring the associated factors. *Journal Women's International Studies*, 21(1), 1-14.
- Talayizadeh, F. & Bakhtiyarpour, S. (2016). The relationship between marital satisfaction and sexual satisfaction with couple mental health. *Thoughts and Behavior in Clinical Psychology*, 11(40), 37-46. (In Persian)
- Todres, L. & Holloway, I. (2006). *Phenomenology*. In *The Research Process in Nursing*. (eds K. Gerrish & A. Lacey); pp. 224-38. Oxford, Blackwell.
- UNICEF. (2005). Early marriage a harmful traditional practice a statistical exploration 2005. Unicef.
- Wahhaj, Z. (2015). A theory of child marriage (No. 1520). School of Economics Discussion Papers.
- Waite, L. J. (2009). *Marriage*. Encyclopedia of the life course and human development. Boston: Gale Cengage.
- Waring, S. V. & Kelly, A. C. (2019). Trait self-compassion predicts different responses to failure depending on the interpersonal context. *Personality and Individual Differences*, 143, 47-54.
- Yukich, J., Worges, M., Gage, A. J., Hotchkiss, D. R., Preaux, A., Murray, C. & Cappa, C. (2021). Projecting the impact of the COVID-19 Pandemic on child marriage. *Journal Adolesc Health*, 69(6S), S23-S30.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تجربه زیسته کودک همسران از کودک همسری و مسائل آن

زهرا مرتضی‌زاده^۱

معصومه آزموده^۲

تورج هاشمی^۳

شعله لیوارجانی^۴

چکیده

پدیده کودک همسری یکی از چالش‌های اساسی است که برخلاف مخالفت‌های حقوقی و روان‌شناختی، جامعه ما با آن مواجه است. لذا بررسی دلایل رواج این پدیده در ایران نیازمند مطالعه است و پژوهش حاضر نیز با هدف تبیین و بازنمایی تجربیات زیسته کودک همسران از کودک همسری و مسائل و چالش‌های آن انجام شده است. برای این منظور، از رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی تفسیری استفاده شده است. شرکت‌کنندگان در پژوهش شامل ۱۵ نفر از کودک همسران شهر شبستر بودند که به صورت نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق، فردی و نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد و تا زمان اشباع داده‌ها مصاحبه‌ها تداوم یافت. سپس داده‌ها پیاده‌سازی و مکتوب شد و آن‌گاه با رویکرد هرمنوتیک و به روش دیکلمن، تانر و الن (۱۹۸۹) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند که به استخراج ۸۹۴ کد، ۵ مضمون اصلی شامل "عوامل کودک همسری"، "آمال و آرزوهای کودک همسران"، "آسیب‌های ادراک‌شده"، "مزایای کودک همسری" و "راهبردهای توانمندسازی کودک همسران" و ۱۹ خرده مضمون انجامید. بنابراین، با اتخاذ تدابیری نظیر توانمندسازی کودک همسران در باب تنظیم هیجان، تقویت

^۱ دانشجوی دکتری گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران.

Zahramortezazadeh2@gmail.com

^۲ استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران. (نویسنده مسئول)

Mas_azmod@yahoo.com

^۳ استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

tourjhashemi@yahoo.com

^۴ استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران.

Livarjani.sh@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۴

روابط عاطفی زوجین، موفقیت در کنترل و مدیریت تعامل‌ها و ارتقای سطح دانش، نگرش و مهارت کودک همسران در حوزه روان‌شناختی و روابط بین فردی زوجین می‌توان چالش‌های کودک همسران را کاهش داد.

واژگان کلیدی

تجربیات زیسته، کودک همسری، مطالعه پدیدارشناختی

مقدمه و بیان مسئله

با وجود این که ازدواج یک عمل ارادی مبتنی بر علایق طرفین است و مبنایی تاریخی در تمامی ادیان آسمانی دارد؛ اما کیفیت، نحوه، دوام و رضایت از ازدواج با تغییر جوامع و نگرش‌های فلسفی حاکم بر آن ارتباطی تنگاتنگ دارد (strong & cohen, 2013). همچنین، ازدواج سالم یک رابطه عاطفی است که طی آن علاوه بر ارضای نیازهای جنسی، فرد به احساس ارزشمندی، اعتماد، امنیت و دریافت محبت و احترام دست می‌یابد. در این رابطه، مرزها مشخص است، احترام متقابل وجود دارد و به انتخاب‌های فردی احترام گذاشته می‌شود. قدرت در نظام عادلانه تقسیم و روابط تعریف می‌شود و روشن است که در چنین ازدواجی، روابط جنسیتی سالم برقرار می‌شود. از سوی دیگر، ازدواج اجباری، ازدواجی است که بدون رضایت یک یا هر دوی زوجین صورت می‌گیرد و با فشارهای جسمی و روحی همراه است. ازدواج زودهنگام نوعی ازدواج اجباری محسوب می‌شود، زیرا افراد زیر سن قانونی هستند و نمی‌توانند آگاهانه رضایت دهند (Clark, 2004).

در تعریف سازمان ملل، ازدواج زودهنگام؛ ازدواجی است که قبل از ۱۸ سالگی صورت بگیرد و تأثیرات ناگواری بر فرد گذارد و پیامدهای منفی فراوانی برای خانواده‌ها و جامعه به همراه داشته باشد که بعضاً هیچ‌گاه رفع نمی‌شود (کاظمی پور، ۱۳۸۳). بر اساس مفاد کنوانسیون حقوق کودکان، کودک کسی است که در سن تولد تا ۱۸ سالگی قرار دارد. اما در برخی کشورها این سن بسته به قوانین خاص آن کشور متفاوت است (احمدی، ۱۳۹۵). بر این اساس، ازدواج زودهنگام نیز ازدواجی است که در سنین زیر ۱۸ سال واقع شده باشد و دختر از نظر جسمی و روانی آمادگی ازدواج و بچه‌دار شدن را نداشته باشد (Unicef, 2006). ازدواج کودکان یا کودک همسری نوعی ازدواج رسمی یا غیررسمی است که در آن شخص قبل از رسیدن به سن

۱۸ سالگی عقد نکاح را منعقد می‌کند. وقوع ازدواج در سنین پایین، پدیده‌ای است که در اکثر جوامع توسعه‌نیافته، سنتی و بسته رخ می‌دهد. این پدیده شاید در دوره‌هایی از تاریخ اجتماعی بشر کارکردهای مناسبی داشته است، اما با پیشرفت و تحولات اجتماعی و فرهنگی ناشی از توسعه اقتصادی و صنعتی جوامع و مدرن شدن آنها، امروزه آثار و پیامدهای مهمی دارد (قاسمی و دادجو، ۱۳۹۸).

مطابق آمار منتشره مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۹، ۳۱,۳۷۹ دختر ۱۰ تا ۱۴ ساله ازدواج کرده‌اند که در قیاس با سال ۹۸ بیانگر رشد ۱۰/۵ درصدی ازدواج دختران این رده سنی است. ضمن این‌که آمار منتشره تنها ازدواج‌های ثبت شده در سازمان ثبت احوال کشور است (ایسنا، ۱۴۰۰). البته، ازدواج زودهنگام و کودک‌همسری بیشتر در مناطق خاصی از کشور از جمله آذربایجان شرقی و شهرستان شبستر رایج و در حال افزایش است (ایرنا، ۱۳۹۷). به‌نحوی که بر از ۶۸۳ مورد ازدواج ثبت شده در شهرستان بستر، تعداد ۵۸ فقره ازدواج در سنین ۱۰ الی ۱۴ ساله و ۲۴۱ فقره ازدواج در سنین ۱۵ الی ۱۹ ساله اتفاق افتاده که نشان‌دهنده بالا بودن آمار کودک‌همسری در این بخش از کشور است (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰).

بررسی‌ها نشان می‌دهد این پدیده علی‌رغم داشتن ویژگی‌های مثبت، پیامدهای نامطلوبی دارد. تاحدی که به عقیده اکثریت حقوقدانان، ازدواج زودهنگام از نظر حقوقی نقض حقوق بشر است (Bunting, 2005). برخی معتقدند کودک‌همسری پدیده‌ای اجتماعی-فرهنگی است که در نقاطی از کشور زندگی دختران را متأثر نموده و منجر به بروز مشکلات و آسیب‌های فردی و اجتماعی بسیار می‌شود. زیرا کودک‌همسر به‌لحاظ جسمی، اجتماعی، روحی، روانی و به‌طور کلی در تمامی ابعاد متعدد انسانی، فرایند بلوغ را طی نکرده تا مسئولیت بزرگی را برعهده بگیرد (فرهمند و همکاران، ۱۳۹۹). از منظر آموزشی، ازدواج زودهنگام یک مانع بزرگ برای دستیابی به تحصیلات و آموزش بهتر و کامل‌تر است از منظر روان‌شناختی مانعی برای کسب مهارت‌های شهروندی و اجتماعی تلقی می‌شود و می‌تواند فشارهای روانی و اجتماعی روی نوجوانان را افزایش داده و خشونت جنسی را بیشتر نماید (Gage, 2009). به‌علاوه، ازدواج در سنین پایین

می‌تواند به دلیل عدم تکامل اندام‌های جنسی و ناآشنایی با فعالیت‌های جنسی، عوارض جنسی نیز همراه داشته باشد (Sanford, 2005). یافته‌های پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد کودک همسری با کیفیت زندگی زناشویی و رضایت زناشویی ارتباط مستقیم دارد و افرادی که در سن پائین ازدواج کرده‌اند رضایت زناشویی کمتری دارند. همچنین، بررسی‌ها نشان می‌دهد نزدیک به ۷۰ درصد دخترانی که در سن ۱۵ سالگی و یا پائین‌تر از آن ازدواج می‌کنند دچار عارضه‌هایی نظیر زایمان طولانی، خون‌ریزی شدید، تب و تشنج می‌شوند و اگر مراقبت‌های بهداشتی - پزشکی دریافت نکنند، احتمال مرگ آنها بالا است (Nour, 2006).

علاوه بر مسائل اجتماعی و جسمی، کودک همسری با عوارض روانی بسیاری نیز همراه است. از جمله افسردگی و عدم شادکامی، انزوای اجتماعی و گرایش به ناهنجاری‌های اجتماعی در کودک همسران بیشتر از بقیه افراد است (ایمان‌زاده و علیپور، ۱۳۹۵) و این باعث می‌شود تا نتوانند به‌عنوان مدیر عاطفی در خانواده نقش درستی ایفا کنند (Myrskylä & Margolis, 2014).

لذا، پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی تفسیری به تبیین و بازنمایی تجربیات زیسته کودک همسران شهرستان شبستر از کودک همسری و مسائل و چالش‌های آن پرداخته شده است. زیرا همان‌گونه که در بالا بیان شد شهر شبستر از جمله شهرهای ایران است که پدیده کودک همسری در آن رایج و در حال افزایش است و تبیین دلایل این موضوع کمتر موضوع مطالعه بوده است.

پیشینه تجربی

در سال‌های اخیر نیز کودک همسری دغدغه اکثر محققین داخلی و خارجی بوده و به بررسی مسأله کودک همسری پرداخته‌اند که می‌توان به تحقیقات زیر اشاره کرد:

ایمان‌زاده و علیپور (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان تجربه زیسته زنان مرند از مشکلات ازدواج زودهنگام، ۵ مضمون اصلی شامل علل ازدواج زودهنگام، عوارض فردی، عوارض آموزشی و فرهنگی، عوارض جسمی و عوارض روانی و اجتماعی را شناسایی کردند.

تالوکر و همکاران^۱ (۲۰۲۲) با بررسی ازدواج زودهنگام در زنان بنگلادشی نشان دادند که ازدواج کودک همسری اگرچه می‌تواند پیامدهای مثبتی نظیر مدیریت خوب اقتصادی داشته باشد، ولی عوارض و پیامدهای جسمی، روحی، اجتماعی و عاطفی آن بالاست. همچنین آنها دریافتند که ۷۰ درصد زنان بنگلادشی که ازدواج زودهنگام داشته‌اند از مشکل احساس تنهایی و افسردگی رنج می‌برند.

یوکیچ و همکاران^۲ (۲۰۲۱) با بررسی تأثیر بالقوه COVID-19 بر ازدواج کودکان در پنج کشور بنگلادش، برزیل، اتیوپی، هند و نیجریه نشان دادند که تعداد ازدواج‌های کودکان در کل این کشورها رشد چشمگیری داشته که می‌تواند کیفیت زندگی این کودک همسران را تحت تأثیر قرار دهد.

ابوبکیر صالح و همکاران^۳ (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان بررسی ادراک مردم عراق از ازدواج زودهنگام: یک مطالعه کیفی به این نتیجه دست یافتند که موضوعات و خرده مضمون‌های متفاوتی در رابطه با سن ایده‌آل ازدواج، نگرش به ازدواج، دلایل ازدواج زودهنگام، مزایا و معایب ازدواج زودهنگام و عمل به ازدواج زودهنگام در جامعه از طریق گروه متمرکز پدید می‌آید. اکثر شرکت‌کنندگان ازدواج زودهنگام را به‌عنوان یک رفتار اجتماعی نامناسب بیان کردند که نباید انجام شود. آنها وضعیت بد اقتصادی، حمایت از دختران و پسران، سطح تحصیلات پایین و احترام به سنت‌های قدیمی جامعه را دلایل ازدواج زودهنگام برشمردند. طلاق و خشونت علیه زنان از معایب اصلی ازدواج زودهنگام بود.

رهايو و واهيوني^۴ (۲۰۲۰) با بررسی پدیده کودک همسری در اندونزی دریافتند که سنت‌های فرهنگی و شرایط اقتصادی جامعه می‌تواند بر کیفیت زندگی کودک همسران دخیل باشد. کودک همسرانی که از دوره کودکی خود بهره کافی نبرده‌اند و مدام از محرومیت‌های دوره کودکی

1. Talukder et al

2. Yukich et al

3. Saleh et al

4. Rahayu & Wahyuni

خود گلایه می‌کنند کیفیت زندگی پائینی دارند. با توجه به این‌که کودکان همسران زندگی مشترک خود را با همفکری و تلاش هم می‌سازند توقعات زوجین در این نوع ازدواج‌ها پائین هست.

پائول^۱ (۲۰۱۹) در پژوهش خود در باب زندگی کودکان همسران هندی چنین نتیجه گرفتند که کودکان همسری اگرچه پیامدهای مثبتی چون کاهش شکاف نسلی بین فرزندان و والدین دارد، ولی اکثر کودکان همسران، کودکی نکرده دارند و نسبت به گذشته خود حسرت می‌خورند. از دیدگاه کودکان همسران هندی؛ آموزش‌های جنسی، مشاوره‌های خانوادگی و روان‌شناختی اگرچه برای کودکان همسران لازم هست، ولی کافی نیست و از لحاظ اقتصادی و فرهنگی باید تغییرات بنیادین در جامعه هندی صورت گیرد. از دیدگاه آنها کاهش مشکلات کودکان همسران می‌تواند در تکامل هم آنها نقش مهمی ایفا کند.

مک کلری سیلز و همکاران^۲ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان رابطه تحصیل دختران با ازدواج در سنین پایین آنها دریافتند که فقدان آموزش از پیامدهای ازدواج زود هنگام دختران است و خطرات بسیاری را برای آنان به همراه دارد. همچنین، کودکان همسری رابطه معناداری با حمایت‌گری شوهر دارد و وضع شغلی شوهر در ثبات زندگی کودکان همسران دخیل است.

آدهیکاری^۳ (۲۰۰۱) در تحقیقی با عنوان ازدواج زود هنگام و فرزندآوری: خطرات و پیامدها نشان دادند که ازدواج زود هنگام یک هنجار اجتماعی در جنوب آسیا از جمله نپال است. به علاوه، زنانی که در سنین پایین ازدواج می‌کنند فرصت‌های تحصیلی کمتری دارند و نرخ ترک تحصیل در آنها بیشتر است. به نحوی که ۳۲ درصد از زنان ترک تحصیل کرده، ازدواج را دلیل اصلی آن عنوان کرده‌اند.

بررسی پژوهش‌های بالا نشان می‌دهد که کودکان همسری در داخل و خارج از کشور از جمله دغدغه‌های اساسی پژوهشگران حوزه مسائل دینی، اجتماعی و روان‌شناختی است و پژوهش‌های انجام گرفته در این باب را می‌توان در چند طبقه شناسایی کرد. گروه اول، بر بررسی دلایل

1. Paul

2. Mccleary-Sills

3. Adhikari

گرایش به کودک‌همسری تمرکز کرده‌اند. گروه دوم، به پیامدهای کودک‌همسری پرداخته‌اند. گروه سوم، رابطه کودک‌همسری را با متغیرهای دیگری مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند. اما اگرچه پژوهش‌های انجام گرفته راهنمای نظری و عملی مناسبی برای تدوین این پژوهش بوده‌اند، ولی، هیچ‌یک از آنها به روشی کیفی و به صورت عینی و مبتنی بر بستر دینی، اجتماعی و فرهنگی کشور ما ایران به روایت تجربیات زیسته کودک‌همسران پرداخته‌اند. لذا با توجه به این خلأ مطالعاتی و نیز نظر به این‌که شهرستان شبستر در آذربایجان شرقی از شهرستان‌های پرتعداد از لحاظ کودک‌همسری است، نتایج این پژوهش می‌تواند در جهت ارتقای کیفیت زندگی کودک‌همسران مورد استفاده قرار گیرد.

چارچوب نظری

در باب کودک‌همسری و ازدواج‌های زود هنگام نظریه‌های متعددی ارائه شده که مهم‌ترین آنها به شرح موارد زیر است:

۱- نظریه زمان‌بندی ازدواج^۱

در نظریه زمان‌بندی ازدواج که برگرفته از نظریه‌های دیاموند و ماسکین (۱۹۷۹) هست؛ بلوغ جسمانی برای دختران و اشتغال فعال برای مردان تعیین‌کننده سن ازدواج است، که این سن تقریباً بین سنین ۱۴ تا ۱۸ سال است. این نظریه به این امر اشاره دارد که نمی‌توان به‌طور قطعی از نامطلوب بودن ازدواج زود هنگام کودکان صحبت کرد. توانایی‌های اقتصادی مردان تنها پس از ورود به بازار کار آشکار می‌شوند. درحالی‌که توانایی‌های زنان در وظایف سنتی همچون فرزندآوری، مراقبت از کودک و کار خانگی تعریف می‌شود. طبق این نظریه، هر موقع دختران و پسران از چنین قابلیت‌هایی برخوردار شوند، قادر خواهند بود که تشکیل زندگی دهند (Wahhaj, 2015).

¹. Marriage Timing

۲- نظریه تعارض^۱

طبق این نظریه، ازدواج زودهنگام به سادگی پیوند رسمی بین ۲ نفر است که در آن یک یا هر دو طرف کمتر از ۱۸ سال سن دارند. این نظریه در نظریه تضاد کارل مارکس ریشه دارد که بیان می‌دارد بورژواها همیشه پرولتاریا را سرکوب می‌کنند و از آنها برای انباشت سرمایه خود استفاده می‌کنند و این تضاد بین دو طبقه اجتماعی موتور اصلی جامعه است و این را می‌توان به مفهوم کودک‌همسری تعمیم داد. طبق این نظریه، در ازدواج زودهنگام، والدین دختر معمولاً او را مجبور به ازدواج با پسر بزرگتر بدون در نظر گرفتن علایق او می‌کنند و حق کودکی را از او سلب می‌کنند. در بیشتر موارد، دختر ازدواج را تأیید نمی‌کند، اما با این وجود توسط خانواده‌اش تحت فشار قرار می‌گیرد، زیرا آنها در این موضوع دست بالا را دارند. علاوه بر این، پس از ازدواج، شوهر با کنترل کامل بر جنبه‌های زندگی و تصمیمات همسرش، میراث را به عهده می‌گیرد. در اکثر موارد، عروس بسیار کوچکتر از داماد است و نه برعکس. طبق این نظریه، زندگی مردسالار است و زن سرکوب می‌شود و از آنها به عنوان دارایی برای سرگرم کردن مردانی استفاده می‌کنند که بر همه چیز در جامعه مسلط هستند. طبق این نظریه، هنگامی که دختران موفق به اجتناب از این ازدواج نمی‌شوند، سعی می‌کنند از نهادهای مذهبی، سازمان‌های دولتی و دادگاه‌ها کمک بگیرند. با این حال، این نهادها نمی‌توانند هیچ کمکی ارائه دهند، زیرا قوانین خانواده معمولاً مردمحور هستند (Horii, 2021).

۳- نظریه تغییر

نظریه تغییر بیان می‌کند که جلوگیری از ازدواج کودکان نیازمند توانمندسازی والدین است. لذا بر کاهش پیامدهای منفی بر زندگی دخترانی که قبلاً ازدواج کرده‌اند، تأکید می‌کند. طبق این نظریه، هیچ راه‌حل واحدی برای پایان دادن به ازدواج کودکان وجود ندارد و هر کس باید نقشی را ایفا کند. از جمله باید انجمن‌ها و اتحادیه‌های رسمی و غیررسمی در راستای توانمندسازی کودکان در حیطه‌های روان‌شناختی، اقتصادی و اجتماعی نقش‌آفرینی کنند (Brides, 2014).

¹. Conflict

روش پژوهش

پژوهش حاضر از رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی تفسیری برای کشف تجربیات زیسته کودک همسران شهر شبستر بهره برده است. زیرا، پدیدارشناسی؛ داده‌های غنی و بینش عمیقی از تجربیات زیسته شرکت‌کنندگان به دست می‌دهد (Todres & Holloway, 2006). جامعه آماری پژوهش را کودک همسران شهر شبستر تشکیل می‌دادند که ۱۵ نفر از آنها تمایل به شرکت در پژوهش و بیان تجربیات خود داشتند. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تا رسیدن به مرحله اشباع ادامه پیدا کرد. سعی شد نمونه مورد بررسی از تنوع لازم برخوردار باشند و کودک همسران جدید ازدواج کرده تا چندسال پیش ازدواج کرده، بی‌فرزند و با چند فرزند و ... را شامل شود. پیش از اجرای پژوهش، هدف پژوهش به اختصار برای تمام افراد شرکت‌کننده توضیح داده شد و رضایت شفاهی آنها برای انجام مصاحبه اخذ شد و به شرکت‌کنندگان اطمینان داد شد که اطلاعات و داده‌های آنها در مصاحبه با رعایت امانت‌داری ثبت و ضبط خواهد شد. به‌علاوه، شرکت در این پژوهش برای آنان پیامدهای جانبی نخواهد داشت. همچنین، شرکت‌کنندگان مختار بودند که در هر زمانی که خواستند از ادامه همکاری صرف‌نظر نمایند. جهت جمع‌آوری اطلاعات از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. سؤالات اصلی پژوهش معطوف به کودک همسری بود و بعضی از سؤالات نیز از پاسخ‌های شرکت‌کنندگان استخراج شدند. مدت زمان مصاحبه‌ها به‌طور متوسط ۴۰ دقیقه بود و تا جایی ادامه یافت که اشباع گزاره‌ای حاصل گردد؛ به‌نحوی که شرکت‌کنندگان جدید ایده تازه‌ای را مطرح نمی‌کردند و ایده‌های افراد قبلی را تکرار می‌نمودند. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها از دستگاه ضبط صوت و مکتوب نمودن آنها، با رویکرد هرمنوتیک و به روش دیکلمن، تانر و الن (۱۹۸۹) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند (Loverty, 2014). با این توضیح که این روش از بهترین روش‌های پدیدارشناسانه برای استنتاج و استنباط تجربیات زیسته و نیات درونی افراد است (Finlay, 2014). ابتدا متن تمام مصاحبه‌ها، برای رسیدن به یک درک کلی از پدیده مورد مطالعه، چندین بار توسط محقق خوانده شد. در مرحله دوم، پس از مرور مجدد کل متن، خلاصه تفسیری هر مصاحبه نوشته شد. در این مرحله، هر یک از مصاحبه‌ها با روش تفسیر متون مورد بررسی و معانی آشکار و

نهفته در توصیف‌های شرکت‌کنندگان استخراج گردید. سپس هر یک از مصاحبه‌ها با توجه به معانی استخراج شده و در راستای تعیین مضامین اولیه کدبندی گردید. از بررسی متون پیاده شده ۸۹۴ کد اولیه استخراج شد که تا مراحل پایانی نگارش پژوهش مورد استفاده واقع شدند. در فرایند تحلیل و مقایسه مداوم داده‌ها، تعداد کدها به ۱۵۴ کد تقلیل یافت. در مرحله سوم، متون کدگذاری شده توسط محقق، مورد بحث و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. هدف عمده محققین در این مرحله رسیدن به یک درک مشترک از توصیفات ارایه شده توسط شرکت‌کنندگان بود. در مرحله چهارم، تناقضات موجود در تفسیرهای ارایه شده از طرف محقق تبیین و برطرف گردید. بدین منظور، مجدداً به متن اصلی مصاحبه‌ها رجوع و در صورت ضرورت و برای توضیح و تبیین بیشتر موضوع، با مشارکت‌کننده مربوطه تماس حاصل می‌شد. طی مرحله پنجم با استفاده از روش مقایسه و مقابله متون، نسبت به تعیین و توصیف مضامین اقدام گردید. حاصل این مرحله، ۱۹ خرده مضمون بود که بر اساس تجارب شرکت‌کنندگان و در راستای تبیین تجربیات زیسته کودکان همسران استخراج گردیده بود. در مرحله بعد، مضامین استخراج شده مورد بررسی قرار گرفته و یافته‌ها با توجه به مبانی نظری پژوهش و هم‌نوائی بین خرده مضمون، در قالب پنج مضمون اصلی عوامل کودک همسری، آمال و آرزوهای کودک همسران، آسیب‌های ادراک شده، مزایای کودک همسری و راهبردهای توانمندسازی کودک همسران مشخص گردید. اعتبار داده‌ها هم از طریق بازبینی و بحث و تبادل مداوم با اعضای مورد مطالعه تقویت گردید.

یافته‌های پژوهش

ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در پژوهش به شرح جدول ۱ است.

جدول ۱. مشخصات شرکت‌کنندگان در پژوهش

Table 1. Characteristics of the participants in research

مشارکت‌کننده	سن ازدواج	سن فعلی	شغل	تعداد فرزندان	وضعیت فعلی
۱	۱۲	۳۲	خانه دار	۲	ادامه زندگی
۲	۱۱	۲۴	شاغل در کارگاه	۱	ادامه زندگی
۳	۱۵	۲۶	خانه دار	۲	ادامه زندگی
۴	۱۶	۳۵	معلم	۲	مطلقه
۵	۱۴	۱۸	منشی	۱	ادامه زندگی
۶	۱۳	۲۲	خانه دار	۲	ادامه زندگی
۷	۱۳	۱۹	خانه دار	۲	مطلقه
۸	۱۶	۱۹	خانه دار	۲	ادامه زندگی
۹	۱۴	۲۳	خانه دار	۱	ادامه زندگی
۱۰	۱۴	۲۵	مشاغل خانگی	۳	در حال طلاق
۱۱	۱۵	۲۶	خانه دار	۲	ادامه زندگی
۱۲	۱۵	۲۲	خانه دار	۲	مطلقه
۱۳	۱۳	۲۷	خانه دار	۱	ادامه زندگی
۱۴	۱۳	۳۰	خانه دار	۲	ادامه زندگی
۱۵	۱۳	۳۱	مربی کودک	۱	ادامه زندگی

منبع: یافته‌های پژوهش

طی این پژوهش ۵ مضمون اصلی و ۱۹ خرده مضمون استخراج گردید که در ادامه به شرح آن‌ها پرداخته می‌شود:

مضمون اصلی ۱: عوامل کودک همسری

یکی از مضامین اصلی یافت شده از مصاحبه با کودک همسران عوامل کودک همسری بود. از دیدگاه کودک همسران، مسائلی نظیر اقتدارگرایی و خشونت والدین، فقر، باورها و هنجارهای

عرفی و تعصبات مذهبی در گرایش آنها به کودک‌همسری نقش داشته‌اند. برخی شرکت‌کنندگان مردسالاری و حاکمیت بی‌چون و چرای پدر و اعمال اقتدار همراه با خشونت را علت ازدواج زودهنگام خود عنوان کرده‌اند. برخی فقر مالی و شرایط بد اقتصادی خانواده را به‌عنوان دلیل ازدواج زودهنگام خود معرفی کردند. باورهای عرفی و تعصبات مذهبی نیز از دیدگاه کودکان همسران در گرایش آنها به کودک‌همسری نقش داشته است. برخی از مشارکت‌کننده‌ها به این امر اشاره داشتند که به تأثیر از باورهای مذهبی والدین‌شان و به دلیل ترس از در افتادن در ورطه گناه، به ازدواج زودهنگام رغبت نشان داده‌اند.

خرده مضمون ۱- اقتدارگرایی و خشونت والدین

اقتدارگرایی و خشونت والدین به‌خصوص پدر یکی از عوامل علی و تسهیل‌گر ذکر شده توسط کودکان همسران بود. برخی مشارکت‌کنندگان به این امر اشاره داشتند که رفتار خشونت‌آمیز پدر خانواده اعم از جسمی و کلامی در تصمیم آنها به ازدواج زودهنگام نقش داشته است. از دیدگاه کودکان همسران رفتارهای اقتدارگرایانه و خشونت‌آمیز والدین آنها احساس عدم امنیت و آرامش را برای آنها به ارمغان آورده است. در این راستا برخی از اظهارات کودکان همسران در زیر آورده شده است:

«من ۵ سال پیش ازدواج کردم. بچه بودم ازدواج کردم. من دلیل اصلی ازدواجم را رفتارهای پدرم می‌دانم. پدرم خیلی بددهن بود. ذاتش اینه که کلاً زور می‌گه، چه زنش باشه، چه بچه‌هاش باشن. اصلاً کوتاه نمیاد» (م۳)^۱. «کودک‌همسران زندگی ملایمی ندارند. پدرم را به خشن بودن و به‌کار بردن الفاظ رکیک می‌شناسن. تو هیچ کاری کوتاه نمی‌آد. به‌خصوص که اخیراً به اعتیاد هم رو آورده. شما فکر می‌کنی تو این شرایط یک دختر احساس آرامش می‌کنه؟ قطعاً نه» (م۴).

^۱ منظور از م۱، مشارکت‌کننده شماره ۱ است. از این به بعد بیانات و ادراکات افراد به همین روش نشان داده خواهد شد.

خرده مضمون ۲- فقر

مصاحبه با شرکت‌کنندگان نشان داد فقر عامل مهمی در تصمیم به ازدواج، ناسازگاری زناشویی و علل گرایش به طلاق در کودکان همسران بوده است. با توجه به مضمون اصلی، در بعد پیش از ادواج شرایط مالی والدین و ضعف مالی از مشوق‌های کودک‌همسری بوده است. طبق بیانات شرکت‌کنندگان، در برخی مواقع در خانواده‌های فقیر، کودکان جهت همراهی و همدلی با والدین و جهت مراعات حال آنها اقدام به ازدواج زودهنگام می‌کنند. در واقع خودشان را به‌عنوان سربار خانواده تلفی می‌کنند. در این خصوص، بیانات برخی از مصاحبه‌شوندگان آورده شده است:

«خانواده پرجمعیتی بودیم. درآمد پدرمان کفاف هزینه‌های ما را نمی‌داد. اگرچه خودش به هیچ عنوان از مسائل و مشکلات مالی گله نمی‌کرد، ولی ما به هر حال تو اون خونه زندگی می‌کردیم و شرایط را درک می‌کردیم. خواهر بزرگترم هم به این خاطر زود ازدواج کرد» (م۷). «به جرأت می‌گم دلیل ۶۰ درصد ازدواج‌های کودک‌همسرانه مسائل اقتصادی و فرهنگی» (م۳). «دلیل اصلی من برای ازدواج رعایت حال خانواده و شرایط مالی خانواده بود. احساس می‌کردم سربار خانواده‌ام هستم. وقتی خواستگاری برام اومد به خوب و بدش اصلاً نگاه نکردم و جواب مثبت دادم» (م۹).

خرده مضمون ۳- باورها و هنجارهای عرفی زنان و مطالعات فرهنگی

تجربیات زیسته کودکان همسران نشان داد که مسائل فرهنگی و به‌خصوص باورها و هنجارهای عرفی در کودک‌همسری به‌ویژه در مناطق روستائی و پرجمعیت نقش مهمی را ایفا می‌کند. بیانات کودکان همسران نشان داد که آنها به دلیل ترس از پیش‌داوری و قضاوت شدن توسط فرهنگ منطقه زیست‌شان دست به ازدواج زودهنگام زده‌اند. ترس از برچسب‌های رایج در این فرهنگ‌ها نظیر دختر ترشیده، پیردختری و غیره در تصمیم آنها به ازدواج مؤثر بوده است. در بیانات اکثر

شرکت‌کنندگان، شرایط فرهنگی به صورت مستقیم و غیرمستقیم ذکر شده است که برخی از آنها در زیر آورده شده است:

«در منطقه ما نگرش همسالان و فامیل به ازدواج دیرهنگام خیلی نگرش بدیهه. خیلی مواقع اون را با عنوان پیردختر و یا دختر ترشیده خطاب می‌کنند. طبیعیه تو این شرایط ازدواج در سن پائین انجام بگیره» (م ۱۱). «تو فامیل و منطقه ما دخالت اطرافیان تو زندگی‌ها بالاست، این تحریک اطرافیان در تصمیم خیلی از دخترا تأثیر داره» (م ۸). «تو روستای ما به دختران با سن بالا به چشم بدی نگاه می‌کنن. اگر دختری به ادامه تحصیل پردازه، باید قید ازدواج را بزنه و قطعاً با طعنه‌های دوستان و فامیل و ... همراه خواهد شد» (م ۹). «یکی از دغدغه‌های مادرم اینه که دختر فلانی ازدواج کرده و دختر من مونده، احساس می‌کرد شوهر گیر نخواهد اومد» (م ۸). «تو روستای ما به دختران با سن بالا به چشم بدی نگاه می‌کنن» (م ۱۳). «قدیما می‌گفتن ازدواج کودکان تو محیطای روستائی رایجه، ولی من الان این نوع ازدواج را در محیطای شهری هم می‌بینم. شاید یکی از دلایلش هم این باشه که فقر از روستا به شهر حرکت کرده. ولی در حالت کلی، در محیطای کوچک و بسته‌تر این نوع ازدواج‌ها بیشتره. در روستای ما نه تنها این نوع ازدواج بد شمرده نمی‌شه، بلکه به دید مثبت هم به آن نگاه می‌شه» (م ۱۰). «به نظرم شرایط اجتماعی خیلی تو این نوع ازدواج‌ها دخیلند. پدر و برادرای من عجیب غیرتی بودن. یه پسری تو کوچه مزاحم ما می‌شد یا خدای ناکرده یه متلکی به ما می‌انداخت کارمون تموم بود» (م ۴).

خرده مضمون ۴- تعصبات مذهبی

تعصبات مذهبی یکی از خرده مضمون‌های استنباط شده درباره عوامل گرایش به کودک‌همسری است. سنت‌ها و باورهای مذهبی و تفسیرها و برداشت‌های نادرست از آموزه‌ها و متون دینی هم می‌تواند در گرایش به کودک‌همسری نقش ایفا کند. از دیدگاه مشارکت‌کنندگان برخی والدین کودک‌همسران با استناد به موارد دینی این نوع ازدواج را نوعی سنت پیامر و امامان می‌دانند و

اعتقاد بر این امر دارند که ازدواج زودهنگام به نوعی یک عمل پیشگیرانه برای جلوگیری از افتادن در ورطه گناه است. نظر چند نفر از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه در ادامه آورده شده است:

«پدرم به شدت مذهبی است. چون خودش هم با مادرم در سن پائین ازدواج کرده و از آن راضیه، اعتقاد پیدا کرده که این نوع ازدواج خوبه. همیشه تکه کلامش اینه که ازدواج سنت پیامبر هست و امامان هم در بین ازدواج‌اشون دختران با سن کم هم داشتن» (م۱۴).
«خیلی از خانواده‌ها اعتقاد بر این امر دارند که هر قدر بچه‌هاشون چه پسر و چه دختر در سن پائین ازدواج کنن، به گناه نمی‌افتن» (م۷).

مضمون اصلی ۲- آمال و آرزوهای کودک همسران

یکی دیگر از مضامین اصلی یافت شده از تجربیات کودک همسران آمال و آرزوهای کودک همسران بود. خیلی از کودک همسران در دل بیانات خود به آرزوهای در دل مانده، راه‌های طی نشده و فقدان‌ها و محرومیت‌های گذشته اشاره داشتند. آنها به این امر اشاره داشتند که آرزو می‌کردند که ای کاش می‌توانستند مثل دیگران به تفریحات دوره مجردی و تفریح و دل‌خوشی با دوستان و همسالان می‌پرداختند. مانند دیگران با خیال راحت به تحصیل می‌پرداختند و به مدارج علمی بالا می‌رسیدند.

خرده مضمون ۱- تفریحات دوره مجردی

یکی از آرزوهایی که کودک همسران بیان داشتند تفریح و سرگرمی‌های دوره مجردی و حتی دوره کودکی بود. آنها با عناوین متعددی این تفریح و سرگرمی را بیان کردند. برخی اشاره داشتند که عروسک‌بازی یکی از آرزوهای به‌دل مانده‌شان است و دوست داشتند مثل دیگر همسالان خود به گردش با همسالان بپردازند و از آزادی و اختیاری که همسالان خود در مجردی داشتند،

برخوردار بودند. احسان می‌کردند ازدواج زودهنگام آزادی و اختیار آنها را سلب کرده است. برخی کودکان همسران اشاره داشتند برای یک بار هم شده شاگرد نمونه می‌شدند و در مدرسه از آنها تجلیل می‌شد. در این رابطه، نظرات چند نفر از کودکان همسران در زیر آورده شده است:

«الان هم صاحب دو تا بچه‌ام و به هر حال به سن جوانی رسیده‌ام، هر جا عروسک بینم خوشم می‌آد، دوست دارم تو این سن هم عروسک‌بازی کنم، دلیلش اینه که بهترین دوران من زمانی بود که با دختر خاله‌هام عروسک‌بازی می‌کردیم» (م ۶). «محلّه ما پرجمعیت بود. هر خونه‌ای چند تا بچه داشت. با دخترای محلّه بازی می‌کردیم. هفت‌سنگ بازی می‌کردیم و خیلی بازی‌های دیگه، در واقع با ازدواجمون، دوره کودکی را برای خودمون خراب کردیم. هیچ موقع تو ازدواج بچه‌هام این خطائی که خودم کردم را نمی‌کنم، می‌زارم بچگی و کودکی رو تجربه کنن» (م ۳).

خرده مضمون ۲- فقدان‌ها و محرومیت‌های گذشته

یکی از آرزوها و آمال شرکت‌کنندگان اشاره به فقدان‌ها و محرومیت‌های گذشته بود. از دیدگاه آنها، این فقدان‌ها در کیفیت زندگی فعلی کودکان همسران نمود پیدا کرده است و رضایت زناشویی آنها را تحت تأثیر قرار داده است. در بیانات و تجربیات اکثر کودکان همسران گذشته به‌عنوان یک واقعیت تلخ تلقی می‌شود که عمدتاً با نگاه حسرت‌آمیز به آن نگاه می‌کنند. در این زمینه بخشی از گفته‌های مشارکت‌کنندگان آورده شده است:

«کسی که زود ازدواج می‌کنه، هیچ گذشته‌ای نداره. بهتر می‌تونم بگم گذشته کاملی نداره. نه تفریحات کودکی خوبی داشتیم، نه با دوستانمون دوره خوبی را سپری کردیم ... در واقع ما گذشته ناتمامی داشتیم» (م ۱۲). «یادش بخیر چقدر سر به سر هم می‌زاشتیم، چقدر دل‌خوشی برای خودمون درست می‌کردیم ... همه اینا را در گذشته جا گذاشتیم» (م ۱۰).

خرده مضمون ۳- تحصیل

یکی از مسائل و مشکلاتی که کودک همسران بیان می‌کردند فقدان تحصیل و بازماندگی تحصیلی بود. در دیدگاه کودک همسران، این بازماندگی تحصیلی از چند بُعد قابل بررسی است. برخی از کودک همسران پیامد این بازماندگی تحصیلی را به خود معطوف کرده و اشاره داشتند که عدم تحصیل آنها باعث شده که نتوانند به شغل و درآمد دست پیدا کرده و این امر باعث وابستگی اقتصادی به همسر شده است. برخی از کودک همسران پیامد عدم تحصیل را علاوه بر خود، به دیگران و از جمله فرزندان خود تعمیم داده و بیان کردند که عدم تحصیل آنها به افت تحصیلی فرزندان نیز منجر شده و آنها به عنوان مادر قادر به راهنمایی فرزندانشان در مسائل علمی نیستند. در این رابطه دیدگاه برخی از کودک همسران در زیر آورده شده است:

«تو مدرسه دوره ابتدایی و راهنمایی شاگرد اول کلاس بودم. در واقع شاگرد نمونه بودم. خیلی دوست داشتم ادامه تحصیل بدم و پرستار بشم. ولی ازدواجم باعث شد اون آرزوم بر باد بره. اگرچه بعداً ادامه تحصیل دادم، ولی کفایت نمی‌کنه. الان در تکالیف درسی دخترم موندم و هیچ کمکی نمی‌تونم بهش بکنم» (م ۱۲). «الان تو جامعه کلاس نهم سواد نیست که. مدرسه دخترم که می‌رم می‌بینم اکثر پدر و مادرا سواد کافی دارن. لیسانس و فوق لیسانس هستن. من پدرم در خصوص درس و علم خیلی بهم ظلم کرد» (م ۸).

مضمون اصلی ۳- آسیب‌های ادراک شده

یکی از مضامین اصلی استخراج شده از مصاحبه‌ها، آسیب‌های ادراک شده‌ای است که کودک همسران از کودک همسری تجربه کرده بودند. این آسیب‌ها طیف وسیعی از تجربیات نظیر آسیب جسمی، خانوادگی، اجتماعی، روحی، روانی و فردی را شامل می‌شد. در زیر گفته‌های آنها به تفکیک به هر کدام از این آسیب‌ها آورده شده است.

خرده مضمون ۱- آسیب جسمی

آسیب‌های جسمی از شایع‌ترین آسیب‌های ازدواج زودهنگام است. تقریباً اکثر شرکت‌کنندگان در پژوهش در تجربیات خود به این نوع آسیب‌ها اشاره داشتند. برخی به بیان تجربیات خود در زایمان دردناک و سقط جنین پرداختند. برخی به خونریزی‌های رحمی و غیره اشاره کردند که در ذیل برخی از آن‌ها آمده است:

«من زایمان دردناکی داشتم به دکتر... تو تبریز که مراجعه کردم گفت بخاطر این‌که رحمت کامل نشده نباید بچه‌دار می‌شدی. از ترس که سر زایمان اولم داشتم، برای بچه دومی اقدام نکردم» (م ۵). «در اولین زایمانم بچه‌ام سقط شد. چند سال بچه‌دار نشدم. بچه دومم که حامله شدم نزدیکای زایمانم سقط شد. با هزار گرفتاری صاحب بچه شدم» (م ۷). «خونریزی داخل رحمی دارم. بچه را برداری ۱۳ ساله شوهر بدی انتظار داری از نظر جسمی آسیب نبینم. تو ۱۷ سالگی دو تا بچه داشتم. اگر چه خدا را شکر سالم به دنیا آمدن، ولی سلامتی جسمی خودم از بین رفت» (م ۱۴).

خرده مضمون ۲- آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی

از دیدگاه کودک همسران، ازدواج زودهنگام برای آنان آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی داشته است. آنها به این امر اشاره داشتند که یک زندگی تحمیلی دارند و عمدتاً به طلاق و ازدواج مجدد فکر می‌کنند. این زوجین با توجه به عدم دل‌بستگی به همدیگر، مستعد رفتارهای غیراخلاقی هستند. در زیر برخی از آن‌ها آورده شده است:

«هیچ علاقه‌ای به شوهرم ندارم. خودش هم اینو می‌دونه. من احساس می‌کنم با این ازدواج به اون هم ظلم شده و دوران جوانیش تلف شده، همونطور که من خانواده خودم را مقصر این قضیه می‌دونم، اون هم خانواده خودش رو در این کار دخیل می‌دونه. چند بار تلاش کردیم توافقی جدا بشیم. ولی بنا به دلایلی این کار رو نکردیم. در واقع زندگی ما یک زندگی تحمیلی است» (م ۳). «رضایتم از زندگی خیلی پائینه.

اکثراً با شوهرم دعوا می‌کنم. چندین سال اختلاف سنی داریم. همیشه می‌گه رفتارات کودکانه هست و ...» (م ۳). «اکثر دخترایی که در دوره کودکی ازدواج کرده‌اند به فکر طلاق و ازدواج مجددند. چند بار شوهرم رو دیدم که به سایت‌های غیراخلاقی نگاه می‌کنه. به خودش هم گفتم» (م ۱۱).

خرده مضمون ۳- آسیب‌های روحی و روانی

مطابق بیانات شرکت‌کنندگان، اصلی‌ترین آسیب ازدواج کودک‌همسری، آسیب روحی و روانی است. برخی از شرکت‌کنندگان شدیداً احساس تنهایی می‌کردند. در سایه این احساس به مصرف داروهای اعصاب و روان روی آورده بودند. برخی، اضطراب را آسیب روحی و روانی کودک‌همسری عنوان کردند و گفتند نسبت به آینده، فرزندان، کیفیت زندگی و اداره آن احساس نگرانی دارند. در زیر اظهارات برخی از آن‌ها آورده شده است:

«دوست ندارم صبح بشه و از تخت خوابم بلند بشم. خیلی از وقت خودم رو به واتساب و تلگرام و اینستاگرام اختصاص می‌دم تا احساس تنهایی نکنم. من بعد از سه سال از ازدوایم که در سن ۱۵ سالگی بود، طلاق گرفتم. پیش دکتر... می‌رم و داروهای اعصاب مصرف می‌کنم» (م ۱۲). «اگرچه دوست ندارم این رو اقرار کنم، ولی خیلی مواقع دوست دارم با کسی صحبت کنم که دوستم داره، همفکره، دوستش دارم» (م ۳). «از آینده، از زایمان، از این‌که نتونم بچه‌هام را خوب تربیت کنم، از این‌که مادر و پدرم را از دست بدهم اضطراب دارم و این فکرهای عجیب و غریب خیلی اذیتم می‌کنه» (م ۱۳).

خرده مضمون ۴- آسیب فردی

از دیدگاه کودک‌همسران، ازدواج زودهنگام برای آنها آسیب‌های فردی هم داشته است. آنها به این امر اشاره داشتند که در زندگی خود احساس ناکارآمدی می‌کنند و در باب خود تحقیق و خودشناسی ناموفق عمل می‌کنند. در زیر اظهارات برخی از آن‌ها آورده شده است:

«شما فرمودین احساستون رو از این نوع ازدواج بگین. من می گم ازدواج تو دوره کودکی یعنی بدبختی، می دونی چرا؟ چون احساس می کنی هیچ کارائی نداری. به درد هیچ کاری نمی خوری. نه سواد کافی، نه شغل خوب و نه مهارت درستی تو زندگی داری» (م ۷).
«من که نتونستم خودم را خوب بشناسم، چون استعدادام در دوره کودکی از بین رفت» (م ۱۰).

مضمون اصلی ۴- مزایای کودک همسران

برخی از کودک همسران در تبیین تجربیات خود به توانمندی های و نکات مثبت کودک همسری اشاره داشتند. کاهش شکاف نسلی، برنامه ریزی زود هنگام برای آینده و توقعات پائین از جمله این موارد بود. در لابه لای دیدگاه شرکت کنندگان این امر به کرات بیان شد که در ازدواج های سنین پائین، والدین فرصت و حوصله بیشتری برای تعامل با کودکان دارند و نیازهای روحی و روانی کودکان را بهتر برآورده می کنند و اختلاف سنی والد و کودک به حداقل کاهش می یابد. برخی از والدین هم در محاسن ازدواج زود هنگام به تعیین تکلیف زودتر زندگی زناشویی اشاره داشتند و بر این اعتقاد بودند که هر چقدر ازدواج زودتر انجام بگیرد، زندگی زودتر سر و سامان می گیرد و از لحاظ مالی هم به نفع زوجین است.

خرده مضمون ۱- کاهش شکاف نسلی

دیدگاه مشارکت کنندگان در باب کودک همسری همیشه منفی نبود و در کنار پیامدهای منفی، از پیامدهای مثبت آن هم سخن گفتند. یکی از پیامدهای مثبت ذکر شده کاهش شکاف نسلی است. یکی از آنها به تعامل و درک صمیمی مادر و کودک اشاره کرد و فاصله سنی کمتر مادر و دختر را عامل اصلی این رویداد می دانست. در زیر اظهارات برخی از آنها آورده شده است:

«این که بیائیم همه اش از معایب ازدواج زود هنگام بگیم، منصفانه نیست. محاسنی هم داره. من و دخترم فاصله سنی مون خیلی کمه. عین دو تا خواهریم. همدیگر را خوب درک می کنیم» (م ۲). «شوهر من با پسر من عین دو تا دوست بازی می کنن. من علی رغم

این که به نقایص این ازدواج اذعان می‌کنم، ولی محاسنی هم داره. اگر مشکلات مالی و اینها یکم کاهش پیدا کنه به نظرم بچه‌دار شدن تو سن پائین خیلی خوبه» (م ۱).

خرده مضمون ۲- برنامه ریزی زود هنگام برای آینده

از دیدگاه مشارکت‌کنندگان در پژوهش، ازدواج زود هنگام باعث مدیریت مالی بهتر فرد می‌شود. آنها به این امر اشاره داشتند که ازدواج زود هنگام تکلیف مالی زندگی را زودتر مشخص کرده است. نظر چند نفر از مصاحبه‌شوندگان در این زمینه به قرار زیر است:

«هر چقدر آدم زودتر ازدواج کنه، تکلیف زندگیش زودتر مشخص می‌شه» (م ۶). «شما دو فرد هم سن و سال را در نظر بگیرین. یکیش ازدواج زود هنگام داشته و یکیش ازدواج نکرده، به نظرتون وضع مالی کدومشون بهتره؟ طبیعتاً اونی که زودتر ازدواج کرده. یکم حمایت خانواده‌ها به‌خصوص در اوایل ازدواج باشه ازدواجی زود هنگام می‌تونه نتیجه خوبی بده» (م ۱۳).

خرده مضمون ۳- توقعات پائین

از دیدگاه کودک‌همسران یکی از ویژگی‌های مثبت ازدواج زود هنگام، توقعات پائین زوجین از همدیگر و مراقبت از زندگی با هم ساخته است. دلیل اصلی این کار از نظر زوجین این است که از زمان ازدواج عین دو دوست در مدیریت خانواده مشارکت داشته‌اند. در زیر اظهارات برخی از آنها آورده شده است:

«خوبی ازدواج زود هنگام اینه که چون زندگی رو از سنین پائین و کودکی باهم ساختن، طبیعتاً مراقبش هم هستن و توقعات بی‌جا هم از همدیگه ندارن» (م ۷). «در این نوع ازدواج زوجین به همدیگر در بزرگ شدن کمک می‌کنن و عین دو تا دوست با هم رفتار می‌کنن. طبیعتاً انتظاراتشون هم از هم کم می‌شه» (م ۷).

مضمون اصلی ۵- راهبردهای توانمندسازی کودک همسران

راهبردهای توانمندسازی از دیگر مضامین اصلی یافت شده از تجربیات زیسته کودک همسران بود. راهبردهای اقتصادی، آموزش مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های روان‌شناختی، آموزش دانش جنسی و مشاوره‌ای و راهبردهای دینی از خرده مضمون‌هایی این مضمون بود که از مصاحبه‌ها و بیانات شرکت کنندگان استنتاج شد. اگرچه در تجربیات و مصاحبه‌های کودک همسران طیف وسیعی از مهارت‌ها و راهبردها ذکر شده بود، ولی فراوانی مهارت‌های روان‌شناختی آنها خیلی بالا بود و به نوعی اکثر مشارکت‌کنندگان به این مهارت و فقدان آن در خود اشاره داشتند.

خرده مضمون ۱- راهبردهای اقتصادی

یکی از راهبردهای اساسی توانمندی کودک همسران، توانمندی اقتصادی است. یکی از مسائل اصلی تأثیرگذار بر زندگی زناشویی کودک همسران، چالش‌های مادی و اقتصادی بود. در مصاحبه‌های کودک همسران و تجربیات آنان نیز به این امر اشاره شده بود که با توجه به ازدواج در سنین پائین، عمدتاً از لحاظ اقتصادی به والدین خود وابسته‌اند و این امر استقلال فردی و خانوادگی آنها را با مشکلاتی مواجه می‌کند. در زیر بیانات برخی از آنها آورده شده است:

«مشکل اصلی شوهر من وابستگی مالی به پدرش بود، وقتی رفت دوره‌های مکانیکی رو دید و وام هم گرفت، استقلال مالیش بهتر شد. باید شوهرای کودک همسران آموزش‌های اقتصادی ببینن» (م ۳). «تا شوهر کودک همسر دستش تو جیب خودش نره زندگیش روبه‌راه نمی‌شه» (م ۸). «باید دوره‌های آموزشی برای کودک همسران بزارن. این‌که چه جورری خونه را مدیریت کنن؟ چطور هزینه‌های زندگی را مدیریت کنن و ...» (م ۱۱).

خرده مضمون ۲- آموزش مهارت‌های اجتماعی

تجربیات زیسته کودک همسران نشان می‌دهد که با توجه به این‌که کودک همسران در سنین پائین‌تر ازدواج کرده‌اند، طبیعتاً مهارت‌های اجتماعی آنها در سطح مطلوبی قرار ندارد. کودک همسران

مشارکت‌کننده به این امر اشاره داشتند که در خیلی از ابعاد مهارت‌های اجتماعی نظیر اعتماد به نفس، ارتباط پایدار و صمیمی با همسالان، مشارکت‌های اجتماعی، روابط بین فردی و سازگاری اجتماعی احساس کمبود و نقصان می‌کنند که برخی از این بیانات عبارتند از:

«چون دوران کودکی رو کامل طی نکردیم، خیلی مواقع اعتماد به نفس ما پائینه و در اجتماع موفق نمی‌شیم. لذا بهتره که به ما یاد بدن چطور در جامعه موفق باشیم و با جامعه بسازیم» (م ۱). «مدت زمان زیادی طی شد تا من بتونم با خانواده شوهرم انس بگیرم و کنار بیام. علی‌رغم این‌که در یک حیاط زندگی می‌کردیم، نمی‌تونستم با اونها خوب ارتباط برقرار کنم. لذا به نظرم آموزش دانش‌هایی تو این زمینه لازمه» (م ۱۱). «در خیلی از مواقع علت اصلی طلاق کودک‌همسران اینه که نمی‌تونن در مراسمات، عروسی‌ها، دوره‌می‌ها به خوبی مشارکت کنند» (م ۱۲).

خرده مضمون ۳- مهارت‌های روان‌شناختی

تجربیات زیسته کودک‌همسران نشان می‌دهد که مهارت‌های روان‌شناختی آنها در سطح مطلوبی نیست و نیاز به آموزش این مهارت‌ها دارند. کودک‌همسران به فقدان مهارت‌هایی نظیر کنترل خشم و عصبانیت، بروز عواطف و احساسات و کنترل احساساتی نظیر حس تنهایی و افسردگی اشاره کردند. برخی از مصاحبه‌شوندگان عنوان نمودند که در زمان مطلوب و به‌نحو مطلوب نمی‌توانند عواطف خود را بروز دهند و این در زندگی زناشویی آنها مشکلاتی به همراه داشته است. اظهارات برخی از مصاحبه‌شوندگان در ذیل بیان شده است:

«اکثر کودک‌همسران در زندگی خود مشکلاتی دارند و باید یک آموزش‌هایی رو ببینند. مثلاً چطور بر خشم و غضب خود چیره بشن، چطور بتونن موقع اختلافات با هم کنار بیان» (م ۱۱). «مهم‌ترین مشکل ما که در کودکی ازدواج کردیم اینه که نمی‌تونیم احساسات خودمون را به موقع بروز بدیم. من علی‌رغم این‌که عاشق همسرم هستم در

گفتن این احساسات مشکل دارم (م ۱۵). «هیچ خونه‌ای بدون مشکل نیست و قطعاً ما هم در زندگی خود مشکلاتی داریم. ولی این‌که چطور این مشکلات رو حل کنیم مهمه. در اوایل زندگی هر موقع مشکلی برام پیش می‌ومد قهر می‌کردم ولی الان دیگه پخته شدم و مواظب زندگی خودم هستم» (م ۸).

خرده مضمون ۴- آموزش دانش جنسی و مشاوره‌ای

در کنار برخی مهارت‌هایی که کودک همسران باید به آن مجهز باشند. دانش جنسی و مهارت‌های مشاوره خیلی اساسی است. بهداشت فردی، بهداشت جنسی، نحوه مقاربت، مشاوره‌های جنسی و بهداشتی، آموزش‌های دوره نامزدی، مراقبت‌های بهداشتی از جمله مواردی هست که کودک همسران به آن اشاره داشتند:

«به نظرم مهم‌ترین آموزشی که ماها باید ببینیم، آموزش مسائل جنسی است. خیلی از دخترا این موارد را مادرا بهشون آموزش می‌دن. من آگه دوستانم این مسائل را بهم نمی‌گفتن هیچ اطلاعاتی در این زمینه نداشتم» (م ۳). «کلاس‌های مشاوره‌ای که موقع ازدواج از طرف مرکز بهداشت برامان گذاشتن در زمینه مسائل جنسی چیزی به ما یاد نداد» (م ۱۰). «من وقتی که ازدواج کردم بچه بودم. تازه با برخی چیزا آشنا شده بودم. مسائل دخترانه را تازه می‌فهمیدم» (م ۱۰).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجله علمی-پژوهشی
جامع علوم انسانی

خرده مضمون ۴- راهبردهای دینی

یکی از خرده مضمون‌های یافت شده از مصاحبه کودک همسران راهبردها و روش‌های دینی برای غلبه بر مشکلات کودک همسری است. برخی از آنها به این امر اشاره داشتند که راهبردهای دینی نظیر شکرگزاری، حلم، صبر، دعا و نیایش توانسته در کاهش مشکلات زندگی نظیر مشکلات مالی، مشکلات روحی و روانی، خانوادگی به آنها کمک کند. با توجه به اهمیت راهبردهای دینی در زندگی افراد، کودک همسران می‌توانند با بهره‌گیری از این آموزه‌ها در کاهش

مشکلات زندگی بهره‌مند شده و بر این مشکلات فائق بیایند. برخی از بیانات مشارکت‌کنندگان در قالب عبارات ذیل بیان شد:

«من کلاً آدم شکرگزاری هستم. به این‌که خدا بهم سلامتی داده، به خانواده‌ام سلامتی داده، گذران زندگی می‌کنیم خدا را شکر می‌کنم. همه زندگی‌ها مشکلاتی دارن، اگر آدم همش غر بزنه به نظرم خدا ازش خوشش نمی‌اد.» (م ۱). «هر موقع دلم می‌گرفت و احساس تنهایی می‌کردم، از خدا کمک می‌گرفتم. کمک گرفتن از خدا باعث می‌شه که در هیچ مشکلی بی‌درمان نباشی» (م ۱۴). «با این‌که واقعاً اوایل زندگی‌م مشکلات زیاد مالی و خانوادگی و غیره تجربه کردم، ولی اصلاً به روی خودم نمی‌آوردم و خودم را به صبوری می‌زدم» (م ۱۲).

جدول ۲. مضامین اصلی، خرده مضامین و نمونه‌ای از مضامین پایه حاصل از تجربیات زیسته کودک همسران

Table 2. Themes and sub-themes of lived experiences of spouses' childrens

تجربیات زیسته کودک از کودک همسری و مسائل آن	مضامین اصلی	خرده مضامین	نمونه‌ای از مضامین پایه
	عوامل کودک همسری	۱- اقتدارگرایی و خشونت والدین ۲- فقر ۳- آداب و رسوم عرفی ۴- تعصبات مذهبی	زورگوئی، تصمیم‌گیرنده، بددهنی پدر، الفاظ رکیک، اختیار سلب شده، رهاشدن، بچه سرراهی، سرکوبگری، سخت‌گیری، ازدواج زودهنگام همسالان، نگرش همسالان به ازدواج دیرهنگام، پیر دختری، دختر ترشیده، دخالت اطرافیان، تحریک اطرافیان، طعنه‌های اجتماعی، کمبود شوهر، امتناع پسران، دلهره مادر، پیردختر شدن، زیبایی دختر در ازدواج زودهنگام، مزاحمت‌های اجتماعی، وابستگی زن، طفیلی، ضعیفه، سنت پیامبر، ازدواج به عنوان راهی برای کاهش گناه، فرهنگ روستائی، غیرت دینی، برادران و پدر غیرتی

<p>عروسک بازی، گردش با همسالان، ازادی و اختیار در مجردی، سر به سر گذاشتن، شاگرد نمونه</p>	<p>۱- تفریحات دوره مجردی ۲- فقدانها و محرومیت‌های گذشته ۳- ادامه تحصیل</p>	<p>آمال و آرزوهای کودک همسران</p>	
<p>زایمان دردناک، سقط جنین، خستگی جسمی، خون‌ریزی، فکر خیانت، رابطه با پسرهای فامیل، احساس اضطراب، تنهایی، افسردگی، بدبختی، درماندگی، تماس‌های تصویری با دوست پسر، عدم علاقه به شوهر، تحویل نگرفتن همسر، فکر طلاق و ازدواج مجدد تکیه گاه زندگی، پدر حامی، دلهره زایمان، دلهره تربیت فرزندان، نارضایتی از زندگی، نارضایتی از شوهر، زن بدبخت، ناتوانی در زندگی</p>	<p>۱- آسیب جسمی ۲- آسیب‌های خانوادگی و اجتماعی ۳- آسیب‌های روحی و روان‌شناختی ۴- آسیب‌های فردی</p>	<p>آسیب‌های ادراک شده</p>	
<p>هم بازی، بازی با کودک، درک کودک، تعیین تکلیف، موفقیت اقتصادی، هم خانه، مشترک، درک همسان</p>	<p>۱- کاهش شکاف نسلی ۲- برنامه‌ریزی زودهنگام برای آینده ۳- توقعات پائین</p>	<p>مزایای کودک همسری</p>	
<p>حرفه آموزشی، آموزش‌های اقتصادی، مدیریت اقتصاد خانه، بیمه کودک همسران، اشتغال، استقلال مالی کودک همسران، تعامل مطلوب با جامعه، تعامل مطلوب با خانواده شوهر، تفکر و مهارت مشارکت اجتماعی، مهارت‌های خانه داری، مهمان نوازی، بهداشت فردی، بهداشت جنسی، مقاربت، مشاوره‌های جنسی و بهداشتی، کنترل خشم، هیجان، کنترل و حل تعارضات، روابط عاطفی، آموزش‌های دوره نامزدی، مراقبت‌های بهداشتی، استعانت، توکل به خدا، صبر، شکرگذاری، تحلم</p>	<p>۱- راهبردهای اقتصادی ۲- آموزش مهارت‌های اجتماعی ۳- مهارت‌های روان‌شناختی ۴- آموزش دانش جنسی و مشاوره‌ای ۵- راهبردهای دینی</p>	<p>راهبردهای توانمندسازی کودک همسران</p>	

بحث و نتیجه‌گیری

آنچه در پژوهش حاضر مورد بررسی قرار گرفت تجربیات زیسته کودک‌همسران شهرستان شبستر بود. از تحلیل این تجربیات ۵ مضمون اصلی و ۱۹ خرده مضمون استخراج گردید.

یکی از مضامین اصلی مستخرج از تجربیات کودک‌همسران، عوامل کودک‌همسری بود که دامنه وسیعی از عوامل را دربر می‌گرفت. از جمله، اقتدارگرایی و خشونت والدین از مهم‌ترین عوامل ازدواج زودهنگام کودکان است (Chappell et al, 2014). هر قدر والدین در خانه خشونت بیشتری از خود نشان دهند، احتمال گرایش به کودک‌همسری بیشتر است (Sezgin & Punamäki, 2020). نوع رفتار و تعامل والدین با کودک و با همدیگر در خانه در تصمیمات آنها نسبت به ازدواج تأثیرگذار است. بنابراین، یافته‌های این پژوهش با یافته‌های ایمان‌زاده و علیپور (۱۳۹۵)، چاپل و همکاران (۲۰۱۴) و استرانگ و کوهن (۲۰۱۳) همسوئی دارد که نشان دادند اقتدار بی‌مورد، تصمیم‌گیری نادرست برای کودکان، تحقیر، عدم حمایت و خشونت و عدم محبت والدین از جمله عوامل اقدام به کودک‌همسری است و معمولاً دختران به علت نداشتن رابطه عاطفی مناسب و همچنین ترس از والدین، به انتخاب و نظر آنها اعتراضی نمی‌کنند و حتی اگر مخالفتی داشته باشند نیز به دلیل ترس از عواقب آن، از اظهار آن خودداری می‌کنند.

فقر و شرایط اقتصادی وخیم یکی از دیگر عوامل گرایش به ازدواج در کودک‌همسران بوده است (Roby & Lambert, 2009). بیکاری و درآمدهای غیرمستمر و بی‌ثبات سرپرست خانوار به‌خصوص در خانواده‌های پرجمعیت و به تبع آن عدم اطمینان کودکان نسبت به آینده باعث گرایش بچه‌ها به کودک‌همسری می‌شود. این یافته با یافته‌های ایمان‌زاده و علیپور (۱۳۹۵)، ابوبکیر صالح و همکاران (۲۰۲۲)، یوکیچ و همکاران^۱ (۲۰۲۱) و رهایو و واهیونی (۲۰۲۰) در باب نقش آفرینی اقتصاد و مسائل اقتصادی در ازدواج کودک‌همسری همسوئی کامل دارد.

^۱ - Yukich J, Worges M, Gage AJ, Hotchkiss DR, Preaux A, Murray C, Cappa C.

شرایط فرهنگی و اجتماعی و باورهای نادرست دینی هم در رواج و گسترش کودک همسری نقش دارد. نگرش‌های سنتی حاکم بر اجتماع، استناد به سنت‌های دینی و اسلامی، نگاه اجتماعی و ترس از ازدواج دیرهنگام، دغدغه‌های خانواده‌ها نظیر کمبود شوهر و شانس کم ازدواج در صورت بالا رفتن سن، امتناع پسران از ازدواج با دختران مسن، دلهره مادر و ترس از پیردختر شدن از عوامل اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بر کودک همسری بود. این یافته‌ها با یافته‌های فریدمن و تاکشیتا (۲۰۱۵)، رهایو و واهیونی (۲۰۲۰)، راره و وولینگ (۲۰۱۳) و آبرا و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد.

دیگر مضمون اصلی استخراج شده از بیانات کودک همسران، آمال و آرزوهای کودک همسران بود. تفریحات دوره مجردی، فقدان‌ها و محرومیت‌های گذشته و ادامه تحصیل جزء آمال و آرزوهای ذکر شده آنها بود. ازدواج زودهنگام، ترک تحصیل دختران و عدم امکان ادامه تحصیل آنان است. این دختران معمولاً یا قبل از ازدواج توسط پدر و یا در آستانه ازدواج توسط شوهر از تحصیل منع می‌شوند و از اعتماد به نفس و قدرت تصمیم‌گیری بالایی برخوردار نیستند. همچنین، ترک تحصیل ناشی از کودک همسری می‌تواند به کاهش کیفیت زندگی آنان منجر شود و نقش آنان را در جامعه کم‌رنگ کند (صدیق اورعی، ۱۳۸۶). همسو با یافته‌های پژوهش حاضر، لامانا و ریدمن (۲۰۰۶) معتقدند افرادی که در سنین پائین ازدواج می‌کنند از نظر تحصیلی پایین‌ترین سطح را داشته و آمادگی کمتری برای پذیرش نقش مادری دارند. ابوبیکیر صالح و همکاران (۲۰۲۲) نیز فقر تحصیلی را از زمره فقرهای کودک همسران عنوان می‌کند. از طرفی، فقدان‌ها و محرومیت‌های گذشته در کیفیت زندگی زناشویی کودک همسران نقش اساسی ایفا می‌کند. هر چقدر کودک همسران گلابه بیشتری از محرومیت‌های گذشته داشتند، به همان میزان کیفیت زندگی و رضایت زناشویی آنها کمتر بود (Rahayu & Wahyuni, 2020). همسو با یافته این بخش پژوهش، رهایو و واهیونی (۲۰۲۰) و پائول (۲۰۱۹) نشان دادند که محرومیت‌های دوره کودکی و کودکی نکردن اصلی‌ترین گلابه کودک همسران است که سبب کیفیت پائین زندگی آنها شده است.

سومین مضمون اصلی مستخرج از مصاحبه‌های کودک همسران، آسیب‌های ادراک شده کودک همسران شامل آسیب‌های جسمی، خانوادگی و اجتماعی، روحی و روانی و فردی است.

یکی از پیامدهای جسمی کودک‌همسری فقدان سلامت جسمی است. اکثر مصاحبه‌شوندگان به این امر اشاره داشتند که کودک‌همسران با آسیب‌های جسمی متعددی از زایمان دردناک و سقط‌جنین گرفته تا خونریزی‌های خطرناک و امثال اینها روبه‌رو هستند. بیشتر آنها عنوان نمودند که همیشه احساس خستگی جسمی و روحی می‌کنند.

کودک‌همسری در کنار پیامدهای جسمی پیامدهای خانوادگی و اجتماعی هم دارد. برخی از آنها به این امر اشاره داشتند که به دلیل اجبار در پیوند زناشویی و عدم علاقه به همسر مدام به فکر خیانت هستند و اگر هم اقدام به این کار نکرده‌اند، این تفکر همیشه با آنان است. برخی از کودکان اقرار به طلاق عاطفی نمودند و این‌که به صورت ظاهری و بدون علاقه به هم به زندگی ادامه می‌دهند.

پیامدهای روحی و روانی از دیگر پیامدهای کودک‌همسری است که در قالب عدم رضایت زناشویی، احساس بدبختی، دلهره و اضطراب، احساس تنهایی، افسردگی و درماندگی عنوان شدند. کودک‌همسران رضایت زناشویی پائینی دارند، یعنی بین انتظاراتی که از زندگی زناشویی دارند و آن چه در زندگی خود تجربه می‌کنند، شکاف زیادی است. این رضایت یکی از عوامل تعیین‌کننده میزان صمیمیت و دوام یک رابطه عاشقانه و یا میزان تعارض بین زوجین و پایان یک رابطه است. احساسات منفی زیادی وجود دارد که کیفیت زندگی را کاهش می‌دهد، از جمله احساس بدبختی، تنهایی و درماندگی در کودک‌همسران که در صورت تداوم باعث ایجاد بحران‌های بزرگی در کیفیت زندگی کودک‌همسران می‌شود. آنها همیشه دغدغه این را دارند که آیا در آینده توان تربیت فرزندان خود را خواهند داشت یا نه؟ آیا در زایمان‌های خود سلامت جسمی خواهند داشت یا نه؟ در صورت فقدان پدر و مادر آنها چه تکیه‌گاهی خواهند داشت؟

پیامدهای فردی از دیگر پیامدهای کودک‌همسری است. به‌نحوی که اکثر کودک‌همسران احساس ناکارآمدی دارند که می‌تواند کیفیت زندگی آنان را تحت تأثیر قرار دهد. یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های فرمند و همکاران (۱۳۹۹) مبنی بر دلزدگی زناشویی، عدم رضایت از زندگی، سرخوردگی و ناامیدی، انزوای اجتماعی، طلاق عاطفی به‌عنوان پیامدهای

کودک همسری و یافته‌های ایمان‌زاده و علیپور (۱۳۹۴)، جوادیان و همکاران (۱۳۹۹) و صفوی و مینائی (۱۳۹۴) مبنی بر مشکلات جسمی دوران بارداری، مشکلات هنگام زایمان، ناآگاهی درباره روش‌های پیشگیری از بارداری سخت به‌عنوان پیامدهای جسمی و اجتماعی کودک همسری همسو است.

مضمون اصلی دیگری که از تجربیات کودک همسران استخراج شد، مزایای کودک همسری بود. اگرچه فقط تعداد محدودی از مشارکت‌کنندگان به مزایا و پیامدهای مثبت کودک همسری اشاره داشتند، ولی کاهش شکاف نسلی، برنامه‌ریزی زودهنگام برای آینده و توقعات پائین زوجین از هم از جمله این پیامدهای مثبت بود. یافته‌های این بخش با یافته‌های تالوکر و همکاران (۲۰۲۲)، رهایو و واهیونی (۲۰۲۰) و پائول (۲۰۱۹) در باب مدیریت اقتصادی خوب زوجین، تکامل کنندگی و رشد همدیگر زوجین به دلیل شروع زندگی از سنین پائین و توقعات پائین زوجین همسو است. یکی از پیامدهای مثبت ازدواج کودک همسری این است که به علت فاصله سنی کم بین فرزندان و پدر و مادر، شکاف نسلی چندانی بین والدین و فرزندان مشاهده نمی‌شود. یافته‌های بخش تجربه‌های مثبت ادراک شده با نظریه زمان‌بندی ازدواج منطبق است که بر اساس آن، ازدواج زودهنگام ماهیتاً نامطلوب نیست و باید آن را مدیریت کرد. طبق این نظریه، هر موقع زنان توانایی وظایف سستی همچون فرزندآوری، مراقبت از کودک، و کار خانگی را دارا بودند می‌توانند ازدواج کنند و سن ملاک کاملی برای ازدواج نیست.

در نهایت آخرین مضمون اصلی مستخرج از تجربیات کودک همسران، راهبردهای توانمندسازی کودک همسران برای غلبه بر چالش‌های آنان است. توانمندسازی کودک همسران فرایندی است که از طریق آن کودک همسر با کسب و دریافت اطلاعات، دانش، بینش و مهارت‌های لازم به مقابله با عوامل کاهنده کیفیت زندگی خود می‌پردازد. البته توانمندسازی کودک همسران مستلزم نیازسنجی از آنان است. راهبردهای اقتصادی، توسعه مهارت‌های اجتماعی، توسعه دانش جنسی و مشاوره‌ای و راهبردهای دینی از بیانات کودک همسران استنتاج شد. در راهبرد اقتصادی، توانمندسازی اقتصادی و حمایت‌های مالی از طریق حرفه‌آموزی برای کودک همسران و شوهران آنان، آموزش مسائل اقتصادی نظیر مدیریت اقتصاد خانه و امثال آنها، ایجاد فرصت‌های اشتغال مدنظر است.

یکی دیگر از راهبردها توسعه مهارت‌های اجتماعی است که می‌تواند در تعامل مطلوب و در نهایت رضایت زناشویی آنها نقش مهمی ایفا کند. باید به‌منظور توانمندی آنان در تعامل مطلوب با جامعه، تعامل مطلوب با همسالان و با خانواده شوهر و تقویت روحیه فعالیت جمعی و مهارت مشارکت اجتماعی به آنها آموزش‌های لازم را داد. با آموزش مهارت‌های زندگی نظیر خانه‌داری، مهمان‌نوازی و توسعه مهارت‌های علمی و مشاوره‌ای نظیر مشاوره‌های جنسی، مشاوره‌های بهداشتی و مشاوره‌های خانوادگی می‌توان کودک‌همسران را در زمینه بهداشت فردی، بهداشت جنسی، کنترل خشم و هیجان و حل تعارضات در روابط عاطفی تقویت کرد. رویکرد دیگری که برای توسعه توانمندی کودک‌همسران می‌توان از آن بهره گرفت رویکردهای دینی است که با تقویت باورهای درونی و معنویت‌گرایی نظیر استعانت، توکل به خدا، صبر، شکرگزاری امکان‌پذیر می‌شود. شان ذکر است که یافته‌های این بخش با یافته‌های ایمان‌زاده و علیپور (۱۳۹۹)، ساگیتا (۲۰۲۰)، آبرا و همکاران (۲۰۲۰)، سزگین و پونااماک (۲۰۲۰)، رهایو و واهیونی (۲۰۲۰)، راره و وولینگ (۲۰۱۳)، آدهیکاری (۲۰۰۱) و میلان^۱ (۲۰۰۱) همسو است. البته، بر اساس نظریه تغییر هم یکی از راه‌های غلبه بر کودک‌همسری و اجتناب از پیامدها و عوارض آن توانمندسازی والدین است. طبق این نظریه باید کودکانی که در سنین پائین ازدواج کرده اند را نیز در ابعاد مختلف وجودی انسان اعم از فردی، اجتماعی، روان‌شناختی، دینی و اخلاقی و ... توانمند ساخت و سازمان‌ها و نهادهای متفاوت و ذی نفوذ باید در این زمینه نقش آفرینی کنند.

لذا با توجه به این‌که کودک همسری یکی از معضلات اساسی جامعه ما است و در برخی از مناطق کشور این پدیده در حال گسترش است، پیشنهاد می‌شود با فرهنگ‌سازی در باب ازدواج صحیح، عاقلانه و بهنگام، بهره‌گیری از رسانه‌های عمومی، ایجاد ارتباط بین سازمان‌های دولتی و غیردولتی مرتبط نظیر مدارس، مراکز بهداشت و سلامت، نهادهای مردم نهاد نسبت به توانمندی کودک‌همسران اقدام شود. همچنین با آموزش مهارت‌های زندگی، تنظیم هیجان و عواطف،

^۱. Milaat

مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های قبل و بعد از ازدواج نسبت به کاهش پیامدهای منفی کودک همسری اقدام گردد.

به‌علاوه، به پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود با انجام پژوهش در باب کودک شوهران به دلیل رواج آن در برخی از مناطق ایران و مطالعه متغیرهای مرتبط با کودک همسری نظیر سلامت روان، کیفیت زندگی، رضایت زناشویی و غیره ابعاد جدیدی از این پدیده را شناسایی کنند.

البته باید اشاره شود که پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی نیز همراه بود که بهره‌گیری صرف از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انفرادی به‌عنوان ابزار گردآوری اطلاعات، قابل تعمیم نبودن اطلاعات به جامعه، محدود بودن نمونه به کودک همسران و نادیده گرفتن تجربیات کودک شوهران، سختی مصاحبه با کودک همسران به دلایل متعدد و عدم تمایل آنان به ضبط صدا از آن جمله‌اند.

ضمناً در همه مراحل پژوهش سعی شد اصول اخلاقی پژوهش رعایت شود. در مرحله جمع‌آوری داده‌ها به افراد نمونه اطمینان داده شد که اطلاعات آن‌ها محرمانه خواهد ماند. در مرحله تحلیل داده‌ها از قضاوت‌های شخصی اجتناب شد و در رفرنس‌دهی نیز امانت‌داری شد تا حقوق پژوهشگران تضییع نشود.

منابع

- احمدی، کامیل. (۱۳۹۵). *طنین سکوت. پژوهشی جامع در باب ازدواج زودهنگام کودکان در ایران، نشر شیرازه.*
- افتخارزاده، سیده زهرا. (۱۳۹۴). *تجربه زیسته زنان در ازدواج زودهنگام. پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۲(۳)، ۱۰۸-۱۵۶.*
- امراللهی نیا، مهدیه، حبیبی تبار، جواد و هدایت نیا گنجی، فرج الله. (۱۳۹۹). *خاستگاه‌های خسارت معنوی ناشی از کودک‌همسری در فقه امامیه و حقوق موضوعه ایران. مطالعات فقهی حقوقی زن و خانواده، ۳(۵)، ۲۷-۷.*
- ایمان‌زاده، علی و علی‌پور، سریه. (۱۳۹۵). *تجربه زیسته زنان مرند از مشکلات ازدواج زودهنگام. زن و فرهنگ، ۸(۳۰)، ۳۱-۴۶.*
- جوادیان، سیدرضا، شمالی احمدآبادی، الهام، ترکاشوند مرادآبادی، محمد و عابدی، محدثه. (۱۳۹۸). *زمینه‌ها و پیامدهای ازدواج زودهنگام دختران ۱۳ تا ۱۶ ساله (شهرستان اردکان، یزد). مطالعات اجتماعی ایران، ۱۳(۴)، ۳۱-۵۴.*
- خبرگزاری دانشجویان ایران/ ایسنا. (۱۴۰۰). *رشد ۱۰/۵ درصدی «ازدواج» دختران ۱۰ تا ۱۴ ساله/ ثبت ۷۲۵ «طلاق» برای دختران این رده سنی. ۲۹ مرداد، کد خبر: ۱۴۰۰۰۵۲۸۱۹۷۰۶.*
- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران/ ایرنا (۱۳۹۷). *تحلیل جامعه‌شناختی کودک‌همسری. ۲۹ بهمن، کد خبر: ۸۳۲۱۳۵۴۶.*
- خبرگزاری مهر. (۱۴۰۰). *شناسایی ۵۸ فقره ازدواج کودک‌همسری در شهرستان شبستر. ۳ اسفند، کد خبر: ۳۵۴۶۰۵۲۵۵۷۶۸۱.*
- صدیق اورعی، غلامرضا. (۱۳۸۶). *مسائل اجتماعی جوانان. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.*
- صفوی، حنا سادات و مینایی، ماه‌گل. (۱۳۹۴). *تجربه زیسته دختران نوجوان در نقش همسر (مطالعه ازدواج زودهنگام دختران آران بیدگل). پژوهش‌نامه زنان، ۶(ویژه‌نامه)، ۸۷-۱۰۶.*
- طلایی‌زاده، فخری و بختیارپور، سعید. (۱۳۹۵). *رابطه رضایت زناشویی و رضایت جنسی با سلامت روان زوجین. اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی، ۱۰(۴۰)، ۳۷-۴۶.*

کاظمی پور، شهلا. (۱۳۸۳). تحول سن ازدواج زنان در ایران و عوامل جمعیتی مؤثر بر آن. زن در توسعه و سیاست، ۲(۳)، ۶۳-۵۴.

فرهمنند، مهناز، دانافر، فاطمه و پورابراهیم آبادی، محبوبه. (۱۳۹۹). واکاوی تجارب زناشویی کودک همسری: درهم آمیختگی عاطفی-فکری و بی قدرتی. پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۹(۱۷)، ۱۴۵-۱۱۵.

قاسمی، غزل و دادجو، فرید. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی پدیده کودک همسری در ایران. هفتمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روان‌شناسی، آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران. مشکئی، مهدی، شاه قاسمی، زهره، دلشاد نوقابی، علی و مسلم، علیرضا. (۱۳۹۰). بررسی وضعیت و عوامل مرتبط با طلاق از دیدگاه زوجین مطلقه شهرستان گناباد در سال‌های ۸۸-۸۷. طب داخلی روز، ۱۷(۱)، ۴۴-۳۵.

Abera, M., Nega, A., Tefera, Y. & Gelagay, A. A. (2020). Early marriage and women's empowerment: The case of child-brides in Amhara National Regional State, Ethiopia. *BMC International Health and Human Rights*, 20(1), 1-16.

Adhikari R. K. (2001). *Early Marriage and Childbearing: Risks and Consequences*. Kathmandu, Nepal.

Ahmadi, K. (2016). Resonance of silence, a comprehensive research on early marriage of children in Iran. Shirazeh Publication. (In Persian)

Amrollahinia, M., Habibitabar, J. & Hedayatnia Ganji, F. (2020). Origins of moral damage caused by child marriage in Imami Jurisprudence and Iranian Law. *Jurisprudential-Legal Studies of Woman and Family*, 3(5), 7-27. (In Persian)

Arimitsu, K. & Hofmann, S. G. (2015). Cognitions as mediators in the relationship between self-compassion and affect. *Personality and Individual Differences*, 74, 41-48.

Bhattarai, P. C., Paudel, D. R., Poudel, T., Gautam, S., Paudel, P. K., Shrestha, M., ... & Ghimire, D. R. (2022). Prevalence of early marriage and its underlying causes in Nepal: A mixed methods study. *Social Sciences*, 11(4), 177.

Brides, G. N. (2014). A theory of change on child marriage. *Cited June*, 17, 2021.

Bunting, A. (2005). Stages of development: marriage of girls and teens as an international human rights issue. *Social & Legal Studies*, 14(1), 17-38.

- Chappell, N. L., Dujela, C. & Smith, A. (2014). Spouse and adult child differences in caregiving burden. *Canadian Journal on Aging/La Revue Canadienne du Vieillissement*, 33(4), 462-472.
- Chen, Y. & Hu, D. (2021). Gender norms and marriage satisfaction: Evidence from China. *China Economic Review*, 68, 101627.
- Cherlin, A. (2009). *Marriage, Divorce, Remarriage*. Harvard University Press.
- Clark, S. (2004). Early marriage and HIV risks in sub-Saharan Africa. *Studies in Family Planning*, 35(3), 149-160.
- Dowling, M. (2007). From Husserl to van Manen. A review of different phenomenological approaches. *International Journal of Nursing Studies*, 44(1), 131-142.
- Eftekhazade, Z. (2015). Lived experiences of female victims of child marriage. *Journal of Social Work Research*, 2(3), 108-156. (In Persian)
- Farahmand, M., Danafar, F. & Poorebrahimabadi, M. (2021). Analysis of the marital experiences of the spouse's child: Emotional-intellectual and powerless fusion. *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 9(17), 115-145. (In Persian)
- Finlay, L. (2012). Debating phenomenological methods. In *Hermeneutic phenomenology in education* (pp. 17-37). SensePublishers.
- Freedman, R. & Takeshita, J. Y. (2015). *Family planning in Taiwan: An experiment in social change*. Princeton University Press.
- Gage, A. J. (2009). Coverage and effects of child marriage prevention activities in Amhara region Ethiopia. Findings from a 2007 study.
- Ghasemi, G. & Dadjo, F. (2018). Pathology of the phenomenon of child marriage in Iran. The 7th Scientific Research Conference of Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran. (In Persian)
- Horii, H. (2021). *Child Marriage, Rights and Choice: Rethinking Agency in International Human Rights*. Routledge.
- Imanzadeh, A. & Alipour, S. (2016). Lived experiences of married women in the early marriage problems. *Woman and Culture*, 8(30), 31-46. (In Persian)

- Iranian Students News Agency/ISNA. (2021). 10.5% Increase in "marriage" of girls aged 10 to 14/recording of 725 "divorces" for girls of this age group, Friday/29 August, news code: 1400052819706. (In Persian)
- Javadian, S., Shomali Ahmadabadi, E., Torkashvand moradabadi, M. & Abedi, M. (2019). The context and consequences of early marriage of 13-16 years old girls in Ardakan. *Journal of Iranian Social Studies*, 13(4), 31-54. (In Persian)
- Kazemipour, S. (1383). The evolution of women's marriage age in Iran and demographic factors affecting it. *Women's Research*, 2, 103-124. (In Persian)
- Lamanna, M. A. & Riedmann, A. (2005). *Marriages & Families: Making Choices in a Diverse Society: Making Choices and Facing Change. Cengage Learning.*
- Laverty, S. M. (2003). Hermeneutic phenomenology and phenomenology: A comparison of historical and methodological considerations. *International Journal of Qualitative Methods*, 2(3), 21-35.
- Mehr News Agency. (1400). Identification of 58 cases of child marriage in Shabestar city, March 3, 1400, news code: 3546052557681. (In Persian)
- Moshki, M., Shahghasemi, Z., Delshad, N. A. & Moslem, A. (2011). The survey of condition and related factors to divorce from divorced couples' viewpoint of Gonabad City in 1387-88. *Internal Medicine Today*, 17(1), 35-44. (In Persian)
- Myrskylä, M. & Margolis, R. (2014). Happiness: Before and after the kids. *Demography*, 51(5), 1843-1866.
- News Agency of the Islamic Republic of Iran/IRNA. (2017). Sociological analysis of child marriage, 29 Bahman, news code: 83213546. (In Persian)
- Nour, N. M. (2006). Health consequences of child marriage in Africa. *Emerging Infectious Diseases*, 12(11), 1644-1649.
- Park, G. J. & Kang, S. G. (2019). The effect of Double-income couples' marriage satisfaction. *Journal of the Korea Convergence Society*, 10(4), 247-255.
- Paul, P. (2019). Effects of education and poverty on the prevalence of girl child marriage in India: A district-level analysis. *Children and Youth Services Review*, 100, 16-21.
- Rahayu, W. D. & Wahyuni, H. (2020). The influence of early marriage on monetary poverty in Indonesia. *Journal of Indonesian Economy & Business*, 35(1), 30-43.

- Raure, A. & Volling, B. (2013). More than One Way to be Happy: A Typology of Marital Happiness. *Family Process*, 52(3), 519-534.
- Roby, J. L., Lambert, M. & Lambert, j. M. (2009). Barriers to girls education in mozambique at household and community levels: an exploratory study. *International Journal of Social Welfare*, 18, 342-353.
- Safavi, H. S. & Minaei, M. (2015). Lived experiences of teenage girls as wives: Case study of girls' early marriage in Aran va Bidgol. *Women Studies*, 6(0), 87-106. (In Persian)
- Sagita, R. (2020). *The Effect of Peer Group and Religiosity on Early Marriage Motivation*. In 5th ASEAN Conference on Psychology, Counselling, and Humanities (ACPCH 2019) (pp. 192-194). Atlantis Press.
- Saleh, A. M., Othman, S. M., Ismail, K. H. (2022). Exploring Iraqi people's perception about early marriage: A qualitative study. *BMC Women's Health*, 22(1), 393.
- Sanford, K. (2005). Attributions and anger in early marriage: wives are event-dependent and husbands are schematic. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 180.
- Sediq Orei, G. (2010). Social issues of youth. Mashhad: Academic Jihad Publications. (In Persian)
- Sezgin, A. U. & Punamäki, R. L. (2020). Impacts of early marriage and adolescent pregnancy on mental and somatic health: The role of partner violence. *Archives of Women's Mental Health*, 23(2), 155-166.
- Shawky, S. & Milaat, W. (2001). Cumulative impact of early maternal maritalage during the childbearing period. *Pediatric and Perinatal Epidemiology*, 15(1), 27-33.
- Strong, B. & Cohen, T. F. (2013). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society*. Cengage Learning.
- Talukder, A., Hasan, M., Razu, S. & Hossain, Z. (2022). Early marriage in Bangladesh: A cross-sectional study exploring the associated factors. *Journal Women's International Studies*, 21(1), 1-14.
- Talayizadeh, F. & Bakhtiyarpour, S. (2016). The relationship between marital satisfaction and sexual satisfaction with couple mental health. *Thoughts and Behavior in Clinical Psychology*, 11(40), 37-46. (In Persian)
- Todres, L. & Holloway, I. (2006). *Phenomenology*. In *The Research Process in Nursing*. (eds K. Gerrish & A. Lacey); pp. 224-38. Oxford, Blackwell.

- UNICEF. (2005). Early marriage a harmful traditional practice a statistical exploration 2005. Unicef.
- Wahhaj, Z. (2015). A theory of child marriage (No. 1520). School of Economics Discussion Papers.
- Waite, L. J. (2009). *Marriage*. Encyclopedia of the life course and human development. Boston: Gale Cengage.
- Waring, S. V. & Kelly, A. C. (2019). Trait self-compassion predicts different responses to failure depending on the interpersonal context. *Personality and Individual Differences*, 143, 47-54.
- Yukich, J., Worges, M., Gage, A. J., Hotchkiss, D. R., Preaux, A., Murray, C. & Cappa, C. (2021). Projecting the impact of the COVID-19 Pandemic on child marriage. *Journal Adolesc Health*, 69(6S), S23-S30.

© 2023 Alzahra University, Tehran, Iran. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

نویسندگان

Zahramortezazadeh2@gmail.com

زهره مرتضی‌زاده

دانشجوی دکتری گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران.

Mas_azmod@yahoo.com

معصومه آزموده

استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران.

tourajhashemi@yahoo.com

تورج هاشمی

استاد گروه روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

Livarjani.sh@gmail.com

شعله لیوارجانی

استادیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز، ایران.